

Opinnäytetyö (AMK)

Sosionomi

2018

Anne Karkulahti

YKSIN MAAHAN TULLEEN SIIRTYMINEN KEVYEMMÄN TUEN PIIRIIN

– Mitä osaamista ja tukea tarvitaan

OPINNÄYTETYÖ (AMK) | TIIVISTELMÄ

TURUN AMMATTIKORKEAKOULU

Sosionomi

2018 | 54 sivua, 2 liitesivua

Anne Karkulahti

YKSIN MAAHAN TULLEEN SIIRTYMINEN KEYYEMMÄN TUEN PIIRIIN

- Mitä osaamista ja tukea tarvitaan

Opinnäytetyön aiheena on alaikäisinä yksin Suomeen tulleet, oleskeluluvan saaneet nuoret. Kyseessä on laadullinen tutkimus. Opinnäytetyö sisältää teoriaosuuden, tutkimuksen tavoitteen, tutkimusmenetelmän, analyysin ja johtopäätökset sekä pohdintaosuuden.

Tutkimuksen toimeksiantaja on Kalliola Oy:n alaisuudessa toimiva Kurkelan perheryhmäkoti. Tutkimusongelma on yksintulleen nuoren oma kokemus itsenäistymisprosessista, kun hän siirtyy ympärivuorokautisesta tuesta kevyemmän tuen piiriin. Opinnäytetyön tutkimustulokset on saatu teemahaastattelun avulla. Teema-aiheet koostuvat seuraavista asioista: Arjen taidot ja osaaminen ennen muuttoa, tuen ja avun saaminen enne ja jälkeen muuttamisen sekä nykytilanne ja muuttamisen jälkeinen aika. Haastatteluaineisto on analysoitu litteroimalla ja koodaamalla.

Tutkimustulos vastaa tutkimuskysymykseen. Opinnäytetyöstä saatujen tulosten avulla voidaan kehittää jo olemassa olevaa itsenäistymismittaristoa yksintulleiden nuorten kanssa työskentelevien ja nuorten omaksi työkaluksi. Työssä on kuvattu myös mittaristoa.

Arjen taitojen hallinta sekä suomen kielentaito nousivat keskeisimmiksi nuorten kokemuksiksi itsenäisen elämän hallinnan kannalta. Tuen ja avun määrän nuoret kokivat lähes poikkeuksetta olevan riittävää.

ASIASANAT:

Yksintullut, turvapaikanhakija, jälkihuolto, itsenäistyminen, maahanmuuttaja, kotoutuminen

BACHELOR'S / MASTER'S THESIS | ABSTRACT

TURKU UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Bachelor of Social Services

2018 | 54, 2 extra pages

Anne Karkulahti

UNACCOMPANIED MINORS AND THEIR MOVING ON TO A LIGHTER SUPPORT

-What kind of know-how and support is needed

The purpose of this thesis is the underaged asylum seekers who have arrived to Finland without their parents. It is a qualitative study. The thesis includes the theoretical part, the target of the research, the research method, the analysis and the conclusions and the reflection section.

The research commissioner is the Kurkela family group home, which operates under Kalliola Inc. The problem of the research is an adolescent's own experience in the process of independence when he moves on from 24-supported group home to the lightly supported independent living. The results of the thesis work have been obtained through a theme interview. these themes consist of the following: the skills and management of the daily life before moving, getting support and assistance before and after the change, the current situation and post change time. The interview material has been analyzed by retrieval and encoding.

The results of the research can be found corresponding to the research question. The key findings of thesis can be used to develop an already existing, independence indicators for people working with young immigrants and as for the young immigrants' own tool. This thesis also includes descriptions of the measuring indicators being used.

The management of everyday life and their level of Finnish language became the most important experience for young people in terms of their independent life management. The volume of the received support and assistance were experienced, almost without exception, sufficient enough.

KEYWORDS:

Unaccompanied refugee minor, asylum seeker, immigrant, aftercare, independent, integration

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO	6
2 EPÄVARMUUDESTA UUDEN ELÄMÄN ALKUUN	8
2.1 Turvapaikkaprosessi lyhyesti	8
2.2 Lapsen oikeudet ja edut	11
2.3 Nuoruuden kehitystehtävä	12
2.4 Kulttuurisensitiivinen työote	14
3 KOHTI ITSENÄISTÄ ELÄMÄÄ	15
3.1 Kotoutuminen uuteen kulttuuriin	15
3.2 Jälkihuolto	20
3.3 Yksintulleiden jälkihuoltopalvelut	21
3.4 Psykososiaalisen tuen tarve	25
3.5 Itsenäistymisen askeleita Kurkelan perheryhmäkodissa	27
4 TUTKIMUKSEN TAVOITE JA TUTKIMUSONGELMA	33
5 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN	35
5.1 Tutkimusaineiston keruu ja analyysi	35
5.2 Teemahaastattelu ja aihealueet	37
5.3 Tutkimusetiikka ja luotettavuus	39
6 TUTKIMUSTULOKSET	42
6.1 Arjen taidot ja osaaminen ennen muuttoa.	42
6.2 Tuen ja avun saaminen ennen ja jälkeen muuttamisen	44
6.3 Nykyhetki ja muuttamisen jälkeinen aika	46
7 JOHTOPÄÄTÖKSET	48
8 POHDINTA	50
LÄHTEET	52

LIITTEET

Liite 2. Teemahaastattelu runko
Liite 3. Kotoutumiskaari

KUVAT

Kuva 1. Turvapaikkaprosessi 10

KUVIOT

Kuvio 1. John Berryn akkulturaatio malli 16
Kuvio 2. itsenäistymisjana 31
Kuvio 3. Kehitteillä oleva mittari yksintulleille ja heidän kanssaan työskenteleville 32
Kuvio 4. Teema haastattelun aiheet 39

TAULUKOT

Taulukko 1 Esimerkki koodauksesta 37

1 JOHDANTO

Opinnäytetyön tutkimusaiheena on alaikäisinä yksin Suomeen tulleiden, jo oleskeluluvan saaneiden nuorten itsenäistymisvaihe. Tutkimusongelma on nuoren oma kokemus siirtymisestä vahvasta ympärivuorokautisesta tuesta kevyemmän tuen piiriin. Työssä nousee nuorten oma ääni kuuluviin. Aihe on ajankohtainen, koska monet niistä, vuonna 2015 yksin tulleista on täysi-ikäisyyden kynnyksellä ottamassa ensimmäisiä askeleitaan itsenäisen elämän polulla. Opinnäytetyö tuottaa tärkeää tietoa yksin tulleiden kanssa työskenteleville siitä, millä elämän alueilla nuori itse kokee tarvitsevansa tukea.

Opinnäytetyön toimeksiantaja on Kalliolan kannatusyhdistys ry.- nykyisin Kalliola Oy:n alaisuudessa toimiva Kurkelan perheryhmäkoti. Kalliola Oy-Uudet settlementti ratkaisut ovat osa Kalliolan Settlementtiä. Työ Kalliolassa perustuu settlementti arvoihin, joiden mukaan se edistää yhdenvertaisuutta ja moninaisuutta, puolustaa oikeudenmukaisuutta ja tasa-arvoisuutta sekä luottaa ihmisen kykyyn kasvaa ja kehittyä. (Kalliolan www-sivut, 2017a.) Kalliola Oy tuottaa Salon kaupungille tuetun asumisen palveluja. Tuetun asumisen palvelut sisältävä yksilöllistä tukea ja ryhmätoimintaa yksin tulleille nuorille. Tavoitteena on nuorten integroituminen Suomalaiseen yhteiskuntaan niin, että heistä tulee pärjääviä ja itsenäisiä kansalaisia. (Kalliolan www-sivut 2017b.)

Tämän tutkimusaiheen ympärillä on erilaisia hankkeita myös Suomessa. Hankkeiden sisällä, kuten Trust tai HALATEN, on tehty tutkimuksia muun muassa yksin tulleiden koutumiseen liittyvistä asioista sekä itsenäistymisvaiheen työskentelystä yksin tulleiden nuorten kanssa. Väitöskirja tason tutkimuksia ei tiettävästi ole paljon Suomessa julkaistu, joka keskittyisi nimenomaan nuoren omaan kokemusmaailmaan siirtymävaiheessa, kun siirrytään vahvasta tuesta kevyemmän tuen piiriin.

Tutkimuksen tietoperustassa käsitellään turvapaikkaprosessia, siihen liittyvine lakeineen sekä suomalaista käytäntöä. Seuraavaksi käsitellään lapsen oikeuteen ja etuuteen liittyviä asioita ja käytänteitä turvapaikkaprosessin aikana. Työssä käsitellään myös lastensuojelulakia sekä sosiaalihuoltolakia niiltä osin, kun ne liittyvät tutkimusaiheeseen. Seuraavaksi tarkastelun kohteena on nuoruus ja siihen liittyvät asiat. Toisen luvun viimeinen kappale käsittelee kulttuurisensitiivistä työtettä, nuorten kanssa työskentelevien näkökulmasta.

Kolmas luku alkaa kotoutumiseen liittyvillä asioilla ja siihen sisältyy kotouttamislaki, jota sivutaan kappaleessa. Työssä käsitellään lastensuojelun jälkihuollon palveluita sekä alaikäisen yksin tulleen jälkihuollon tukimuotoja, jotta niitä voitaisiin verrata keskenään.

Esittelen myös Kurkelan perheryhmäkodin käytänteitä itsenäistyvän nuoren tukemisessa. Esitän ajatuksia Trust hankkeesta sekä HALATEN-hankkeesta ilmi tuleviin seikkoihin. Lopuksi pohdin nuorten psykososiaalisen tuen tarvetta ja merkitystä yksin tulleiden kanssa työskentelevien kannalta.

Opinnäytetyöni tutkimusote on laadullinen tutkimus, jonka tavoitteena on nostaa nuoren oma kokemus näkyviin, siirtymävaiheen vahvasta, ympärivuorokautisesta tuesta, kevyemmän tuen piiriin. Miten he ovat itse kokeneet, mitä osaamista, taitoja, sekä tukea ja apua he ovat saaneet ja mitä ehkä olisi pitänyt olla enemmän. Tämän tutkimuksen tuloksena saadusta tiedosta kehitetään jo olemassa olevaa mittaristoa yksin tulleiden kanssa työskentelevien tueksi. Tätä mittaristoa esitellään työssä. Tutkimusmetodina on teemahaastattelu. Työssä kuvataan tutkimuksen analysointivaihe sekä tutkimustulokset. Sen jälkeen käsitellään tutkimustuloksista saadut johtopäätökset ja lopuksi pohdinnallinen osuus.

Opinnäytetyöni eteni niin, että tammikuussa 2018, aiheen saamisen jälkeen seurasi teoriaan perehtyminen ja suunnittelu. Helmikuussa, lähetin tutkimuslupahakemuksen ja esitin työni hyväksyttäväksi. Teemahaastattelun aihe alueiden ja kysymysten laatiminen osui helmimaaliskuun vaihteeseen. Haastattelun suoritettiin maaliskuun viimeisellä viikolla. Huhtikuun alussa haastattelut purettiin, käsiteltiin ja analysoitiin. Huhtikuun 25. mennessä tutkimustulokset on kirjoitettu auki ja johtopäätökset kirjoitettu, niin että tulokset ovat valmiit esiteltäväksi 2.5. 2018.

2 EPÄVARMUUDESTA UUDEN ELÄMÄN ALKUUN

2.1 Turvapaikkaprosessi lyhyesti

Vuonna 2015 suomeen tuli ennätysmäärä turvapaikanhakijoita (32 476), joista alaikäisiä yksin tulevia oli huomattava määrä 3024. Noin viisitoistakertainen vuoteen 2014 nähden. (Vuosittainen maahanmuutto- ja turvapaikkapolitiikkaa koskeva raportti 2015.) Edellinen piikki yksin tulleiden turvapaikan hakijoiden määrässä oli vuonna 2008, jolloin heitä tuli Suomeen vähän yli 700. (Maahanmuuttovirasto 2014, Työ- ja elinkeinoministeriö 2014.) Alaikäisinä yksin tulleita on Suomen tullut viime vuosina vaihtelevasti. Vuoden 2015 ja 2008 piikkejä lukuun ottamatta, määrä on pysynyt alhaisena. (Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja 2014). Yksin tulleen asioita säätelee laki kansainvälistäsuojelua hakevan vastaanotosta (Vastaanottolaki 746/2011), laki kotoutumisen edistämisestä (Kotoutumislaki 1386/2010) sekä lastensuojelulaki (417/2017). Ryhmäkodissa asuvia lapsia koskee vastaanottolaki ja perheryhmäkodissa asuvia lapsiin sovelletaan kotoutumislakia. (Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja 2014.)

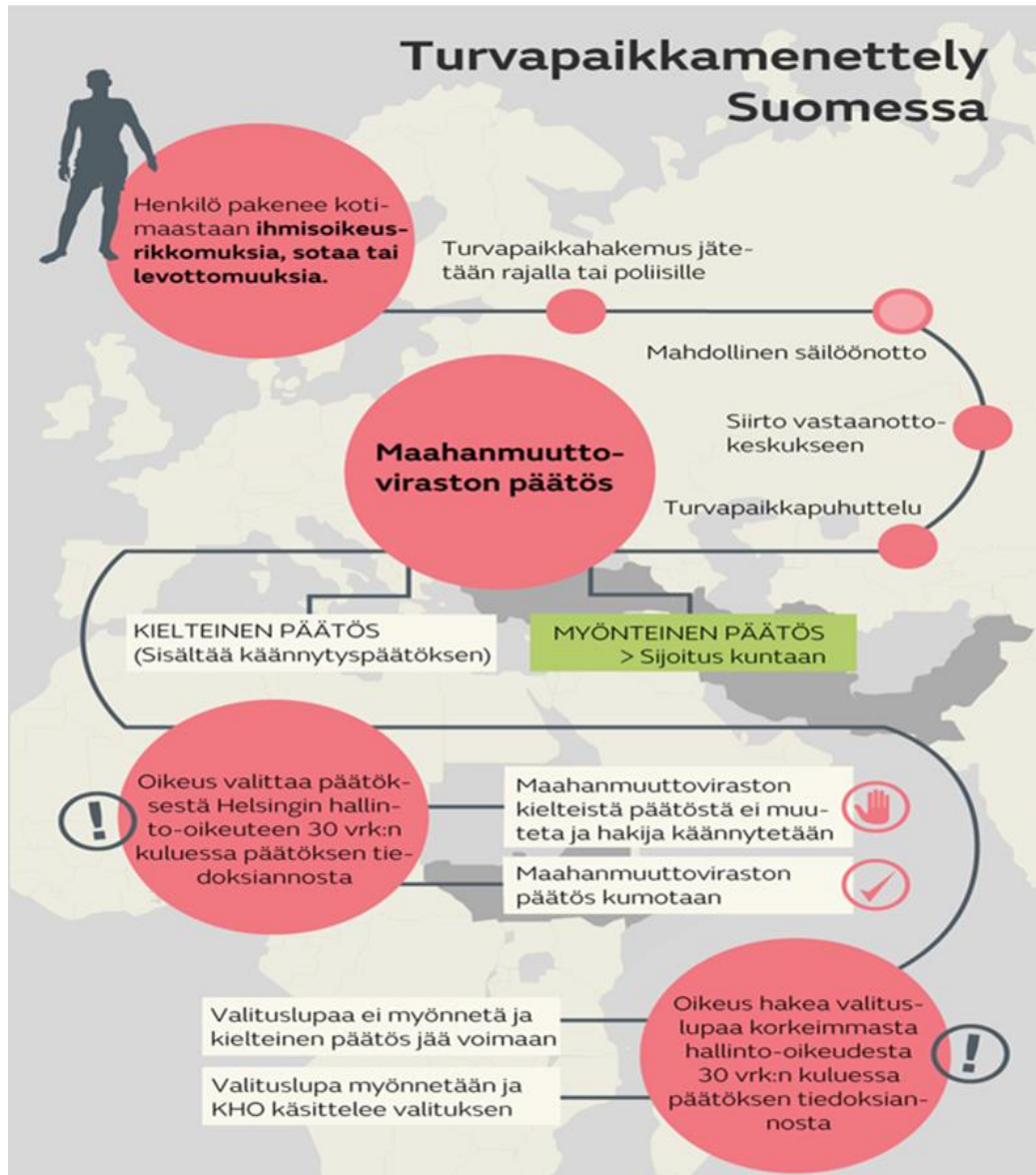
Henkilö voi hakea turvapaikkaa, jos hänellä on perustellusti aihetta pelätä joutuvansa kotimaassaan vainotuksi alkuperän, uskonnon, kansallisuuden, tiettyyn yhteiskunnalliseen ryhmään kuulumisen tai poliittisen mielipiteen johdosta ja jos hän pelkonsa vuoksi on haluton turvautumaan oman maansa suojeluun. (Ulkomaalaislaki 301/2004, 87§.)

Ulkomaalaislain 88§ sanoo toissijaisesta suojelusta, että jos edellytykset turvapaikan myöntämiselle ei täyty, voidaan henkilölle myöntää toissijainen oleskelulupa. Tällöin on esitetty merkittäviä perusteita siitä, että kotimaahan tai pysyvään asuinmaahan palauttaminen aiheuttaisi henkilölle vaaran kärsiä vakavaa haittaa. Tällä tarkoitetaan: 1) Kuolemanrangaistusta ja teloitusta, 2) Kidutusta tai muuta epäinhimillistä tai ihmisarvoa loukkaavaa kohtelua tai rangaistusta tai 3) Mielivaltaisesta väkivallasta kansainvälisen tai maansisäisen aseellisen selkkauksen yhteydessä johtuvaa vakavaa henkilökohtaista vaaraa. (Ulkomaalaislaki 323/2009, 88§.)

Turvapaikkaprosessi Suomessa etenee tietyn kaavan mukaisesti. Seuraavassa kuvassa on esitelty prosessipolku siten, miten se Suomessa etenee valitusprosesseineen. (MTV:n www-sivut.) Kun henkilö hakee Suomesta turvapaikkaa, hän ilmoittautuu Suomeen tullessaan, joko rajatarkastusviranomaiselle tai poliisille. Vastaanottava viranomaisen kirjaa perustiedot, ottaa sormen jäljet ja tekee tarvittavat rekisteritarkistukset. Tämän

jälkeen hakemus siirtyy Maahanmuuttoviraston Migrin käsittelyjonoon. Turvapaikanhakija ohjataan vastaanottokeskukseen odottamaan turvapaikkapäätöstä. Yksin tulleet alaikäiset ohjataan alaikäisille tarkoitettuihin asumisyksiköihin. Turvapaikanhakija saa kutsun Migrin turvapaikkapuhutteluun, jossa selvitetään tulijan matkareitti, henkilöllisyys ja voidaanko turvapaikkahakemus käsitellä Suomessa. Hakijan on tehtävä mahdollisimman tarkka selonteko syistä, miksi hakee turvapaikkaa. Mukana on oltava kaikki mahdolliset dokumentit, jotka puoltavat lausunnon todenperäisyyttä. Migri tekee turvapaikkaa koskevan päätöksen ja ilmoittaa siitä hakijalle. Myönteisen päätöksen jälkeen henkilö saa oleskelulupakortin, jonka avulla voi hakea muukalaispassia tai pakolaisen matkustusasiakirjaa. Kielteisestä päätöksestä voi valittaa hallinto oikeuteen. Myönteisen oleskelulupapäätöksen jälkeen henkilölle tarjotaan kuntapaikkaa, johon hän muuttaa asumaan. (Maahanmuuttoviraston www-sivut 2017.) Turvapaikkaprosessin aikana yksin tulleet alaikäiset asuvat alaikäisille tarkoitetuissa ryhmäkodeissa tai tukiasunnoissa. (Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja 2014).

Kaikille alaikäisille turvapaikanhakijoille määrätään edustaja, jonka tehtävänä on valvoa lapsen etua ja asianmukaisen kohtelun saamista Suomessa. Edustaja toimii lapsen edustajana viranomaisasioissa. Käräjäoikeus antaa päätöksen edustajana toimimisesta. (Pakolaisneuvonnan www-sivut 2014.) Ryhmäkoti, jossa lapsi on rekisteröityneenä, laittaa edustajahakemuksen vireille. Käräjäoikeus, jonka piirissä ryhmäkoti sijaitsee määrää edustajan. Lapselle on annettava tilaisuus kertoa mielipiteensä, enne edustajahakemuksen tekemistä. (Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja 2014.) Vastaanottolaki (40§) määrittelee edustajan pätevyyden seuraavasti; Edustajan tulee olla tehtävään sopiva, täysivaltainen henkilö, joka antaa siihen suostumuksensa ja joka kykenee hoitamaan tehtävän moitteettomasti. Edellytyksenä on, että henkilö on toimittanut käräjäoikeudelle rikosrekisterilain (770/1993) 6§, 2 momentissa mainitun rikosrekisteri otteen, jolla selvitetään lasten kanssa työskentelevien rikostaustaa. (Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja 2014.) Edustajan toimivalta päättyy, kun lapsi täyttää 18 tai hänen vanhempansa tai toinen vanhemmista saapuu Suomeen. (Pakolaisneuvonnan www-sivut 2014.)

Kuva 1. Turvapaikkaprosessi (MTV:n www-sivut)

Turvapaikkamenettely on raskas prosessi yksin maahan tulleelle alaikäiselle. Päätöksen odottaminen kestää yleensä kohtuuttoman kauan. Turvapaikanhakijana olevat lapset saavat vain välttämättömät terveystalvelut, vaikka heillä saattaa olla pitkään hoitamattomia sairauksia ja psyykkisiä ongelmia. Pelko kotimaahan palauttamisesta kaihearta mieltä. (Pakolaisneuvonnan www-sivut 2014.).

Turvapaikkapuhuttelussa lapsi joutuu muistelemaan traumaattisia kokemuksiaan ja toistamaan samat asiat useaan kertaan. Todisteiden esittäminen voi olla vaikeaa. Esimerkiksi lapsi ei ehkä tiedä syntymäaikaansa tai dokumentaarista todistetta ei ole saatavilla. Luku ja/tai kirjoitustaidottomat vanhemmat eivät ehkä olet voineet kertoa lapselle tarkkaa

ikää tai salakuljettajien painostuksesta lapsi ei uskalla kertoa oikeaa ikäänsä. (Pakolaisneuvonnan www-sivut 2014.)

2.2 Lapsen oikeudet ja edut

YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista velvoittaa Suomeakin takaamaan sopimuksen 3 artiklan 2 ja 3 mukaisesti lapselle hänen hyvinvointia koskevan välttämättömän suojelun ja huolenpidon, ottaen huomioon lapsesta oikeudellisessa vastuussa olevien henkilöiden oikeudet ja velvollisuudet. Lasten huolenpidosta ja suojelusta vastaavien laitosten ja palveluiden on noudatettava toimivaltaisten viranomaisten antamia määräyksiä, jotka koskevat turvallisuutta, terveyttä, henkilökunnan määrää ja soveltuvuutta sekä henkilökunnan riittävää valvontaa. (Lapsen oikeudet www-sivut 2017, YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista 1959.)

Lapselle taataan sopimuksen 22 artiklassa asianmukainen suojelu tai humanitääristä apua hänen anoessa pakolaisasemaa yksin tai yhdessä vanhempiansa tai jonkun muun kanssa. Lapsen oikeuksien komitea CRC (The committee on the Rights of the Child) painottaa, että lapsen edun tulee olla ensisijalla kaikessa lasta koskevassa päätöksenteossa. (Parsons 2010, 20, YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista 1959.)

Euroopan neuvoston direktiivi 2003/9/EY määrittelee alaikäiset yksin tulevat henkilöiksi, joilla on erityistarpeita. Direktiivin täytäntöönpanossa on otettava huomioon lapsen etu niin, että alaikäisille on annettava kuntoutusta ja mielenterveyspalveluita ja pätevää neuvontaa lasten ollessa esim. hyväksikäytön, raiskauksen tai aseellisen selkkauksen osapuolena. Direktiivi edellyttää myös edustajan määräämistä alaikäiselle yksin tulleelle turvapaikanhakijalle. (Parsons 2010, 21.)

Hallituksen esityksessä todetaan, että lapsen edulle ei ole yhtenäistä määritelmää, mutta lapsen etua tulee harkita kokonaisuudessaan, ottaen huomioon lapsen yksilölliset tarpeet toivomukset ja mielipiteet. Ulkomaalaislain 5 § mukaan ulkomaalaisen oikeutta ei tule rajoittaa enempää kuin on välttämätöntä. Tämä koskee myös lapsia. Lain 6§:n mukaan alle 18 vuotiasta lasta koskevassa päätöksenteossa on kiinnitettävä erityisesti lapsen etuun sekä hänen kehitykseensä ja terveyteensä liittyviin asioihin. 12 vuotta täyttänyt lasta on kuultava ennen päätöksen tekoa. Lapsen mielipiteet on otettava huomioon hänen ikänsä ja kehitystasonsa mukaisesti. (Parsons 2010, 27.)

Sosiaalihuoltolaki viidennessä momentissaan korostaa lapsen edun tärkeyttä. Siinä sanotaan, että kaikissa sosiaalihuollon toimissa, jotka koskevat lasta tai hänen perhettään on ensisijaisesti otettava huomioon lapsen etu. Siitä säädetään YK:n lapsen oikeuksien sopimuksessakin. Neljännessä momentissa mainittujen seikkojen lisäksi on huomioitava erityisesti miten eri toimenpidevaihtoehdot vaikuttavat ja turvaavat lapsen tasapainoisen kehityksen ja hyvinvoinnin, mahdollisuuden saada ymmärrystä sekä iän ja kehitystason mukaista huolenpitoa. Turvallisen kasvuympäristön sekä ruumiillisen, että henkisen koskemattomuuden. Itsenäistymisen ja kasvamisen vastuullisuuteen. (Sosiaalihuoltolaki 2015, §5.)

Pakolaisneuvonta ry. teki kattavan selvityksen lapsen oikeuksien toteutumisesta turvapaikka ja perheenyhdistämispäätöksissä vuonna 2014. Se kiinnitti huomion muun muassa siihen, miten lapsen etua argumentoitiin hallinto-oikeuden päätöksissä. Pakolaisneuvonta oikeus ry:n johtava lakimies, Marjaana Laine toteaaakin, että ”lapsen edun arviointi oli useimmiten vain pelkkä maininta ilman varsinaista perustelua koskien kyseessä olevaa lasta.” Lain tulkinta on hänen mukaansa liian tiukkaa. (Pakolaisneuvonnan www-sivut 2015).

2.3 Nuoruuden kehitystehtävä

Nuoruus on nyky-yhteiskunnassa aika joustava käsite. Siirtymä nuoruudesta aikuisuuteen voi kestää monilla suhteellisen kauan. Länsimaissa siirtymävaihe itsenäiseen aikuisuuteen voi kestää jopa 24-26 ikään asti. (Reinikainen 2009, 93.)

Nuoruus on suuren kuohunnan aikaa myös fyysisesti. Keho muuttuu. Tytöistä tulee naisia ja pojista tulee miehiä. Nuoruutta voidaan nimittää myös protestikaudeksi. Se mitä ennen on pitänyt itsestään selvyutenä, esimerkiksi vanhempien auktoriteettia, muuttuu protestoinniksi heitä ja muita auktoriteetteja vastaan. Biologisen murrosiän lisäksi, nuori käy läpi identiteettikriisin, jonka aikana hänen minäkokemuksensa selkiytyy. Nuori kokee samaistumista ikätovereihin, ihastumisen tunteita ja rakentaa uusia ystävyys-suhteita. Nuori kokeilee omia rajojaan ja luo syvällisiä ihmissuhteita. Nuoruus on myös oppimisen aikaa. On opittava elämänsä ohjaamista oman yksilöllisyytensä kautta suhteessa muihin ihmisiin, luontoon ja koko maailmankaikkeuteen. Vaikka tämän oppiminen jatkuu läpi koko elämän, nuoruudessa se on erityisen kiihkeää. (Dunderfelt 2011, 84-85.)

Yksin tulleet nuoret joutuvat kohtaamaan maahanmuuttoon liittyvien haasteiden lisäksi nuoruudelle tyypillisiä kehitysvaiheita. Näit ovat muun muassa identiteettiin, kehoon ja ajatteluun liittyvät muutokset. (Arvola, Kuikkaniemi & Siren 2014, 22.) Nuori ihminen on ikään kuin kahtiajakautunut. Samaan aikaan kun seksuaalinen ja genitaalinen kehitys on voimakasta, myös kognitiivinen ajattelu kehittyy. Looginen ja abstraktien ajatusten ajattelukyky kehittyy. Tietoisuuden laajenemisen myötä, mahdollistuu ihanteiden ja ideaalien syntyminen. Ajatukset suuntautuvat oikeudenmukaisuuteen, kauneuteen ja täydellisiin ihanteisiin murrosiän aikana ja sen jälkeen. Sisäinen intohimo ja kiinnostus ihanteita kohtaan löytää ulkopuolisia kohteita, nykyajan sankareista; näyttelijöistä, pop-tähdistä tai historiallisista henkilöistä. (Dunderfelt 2011, 86-87.)

Nuoruus voidaan jakaa kolmeen eri jaksoon, joita ovat varhaisnuoruus (12-14vuotiaana), keskinuoruus (15-18 vuotiaana) sekä myöhäisnuoruus (19-22 vuotiaana). Fyysisten muutosten lisäksi nuoren minäkäsitys muovautuu muutosten mukaisesti. Se näkyy itsetutkiskeluna ja erilaisina kokeiluina. Nuori saattaa olla ailahtelevainen ja mustavalkoinen ajattelussaan. (Anttila, Eronen, Kallio, Kanninen, Kauppinen, Paavilainen, Salo 2009, 126.)

Identiteetti rakentuu siirtymävaiheessa lapsuudesta aikuisuuteen. Kehon muuttuessa nuori muodostaa uudenlaisen kehonkuvan. Myös hänen seksuaalinen identiteettinsä muodostuu. Kognitiivisten taitojen kehittymisen huomaa ajattelutaitojen monipuolistumisena. Moraalinen päättely ja ideologinen ajattelu kehittyvät. Nämä muutoksen saavat aikaan sen, että nuori irrottautuu vanhemmistaan ja kiinnittyy yhä enemmän ikätoveriensa seuraan. Seurustelusuhteet tulevat kuvioihin ja nuoren sosiaalinen ympäristö muuttuu. Identiteetti rakentuu lapsuuden minäkuvan pohjalta. Identiteetin kehityksen myötä nuoren maailman kuva rakentuu ja hän kykenee aikuistumaan psyykkisesti. (Anttila ym. 2009, 152.)

Aito nuoren kohtaaminen mahdollistaa vaikeista asioista puhumisen, kuten seurustelusta ja seksistä. Nuorten seksuaalikasvatus herättää vahvoja tunteita maahanmuuttajien keskuudessa. Kaikkein hankalampia kysymyksiä homoseksuaalisuuteen ja oman seksuaalisen identiteetin löytäminen, jos kyseessä on jotain muuta kuin heteroseksuaaliset suhteet. Useimmissa maissa homoseksuaalisuutta pidetään hävettävänä, luonnottomana ja rikollisena toimintana. Se että seksuaalivähemmistöihin suhtaudutaan Suomessa ainakin näennäisen hyväksyvästi, voi olla monelle maahanmuuttajalle järkytys. Toisaalta se voi olla syy muuttoon. Oman seksuaalisen identiteetin kanssa eläminen on voinut kotimaassa olla mahdotonta. (Säävälä 2011, 48-49.)

2.4 Kulttuurisensitiivinen työote

Kulttuurisensitiivisyys on tärkeää, kun tehdään sosiaalityötä maahanmuuttajien kanssa. Se pakottaa työntekijän arvioimaan omia asenteita ja arvoja. (Anis, 2017, 328.) Asiakkaan kulttuurisensitiivinen kohtaaminen tarkoittaa sitä, että työntekijä havainnoi ja ymmärtää erilaista arvopohjaa ja kulttuurista merkitystä. Se sisältää myös kommunikoinnin, vuorovaikutuksen ja ymmärtämisen sekä kielen ja sanojen merkitysvivahteiden ymmärtämisen. Tärkeintä kuitenkin on, että asiakas kohdataan yksilöllisesti ja avoimesti ilman vahvoja ennako-oletuksia. On hyvä myös huomioida, ettei ihmiset käyttäytyvät ja toimivat eri tavoin kulttuurin sisäpuolellakin. Eli yksilöllinen kohtaaminen kulttuurillisen näkökulman kautta on oleellisen tärkeää. Kommunikoinnin helpottamiseksi asiakkaalla on oikeus tulkkauspalveluun omien asioiden hoitamiseksi. Keskusteluissa on hyvä käyttää lyhyitä lauseita, selkeää kieltä ja ääntämistä (Anis, 2017, 328-329.)

Luottamuksellisuus on tärkeä elementti asiakastyössä ja erityisesti maahanmuuttajatyössä. Se tarkoittaa sitä, että asiakas ja työntekijä pyrkivät yhdessä johonkin hyvään, johon molemmat haluavat sitoutua. Vaitiolovelvollisuuden periaate on eräs tärkeimmistä elementeistä luottamussuhdetta rakennettaessa. Luottamus on kuitenkin muutakin kuin vaitiolovelvollisuutta. Se perustuu kunnioittavaan kohtamiseen ja ymmärretyksi tulemisen tunteeseen. (Nummela 2017, 65.)

Aidon kohtamisen tärkeyttä ei voi koskaan vähätellä. Jotta voi todella ymmärtää yksin tulleen nuoren elämänsisältöä, on oltava aidosti kiinnostunut ja aidosti läsnä. Kuuntelevalla kannalla. Muuten voi pienet nyanssit puheen joukosta kadota. Ja ne saattavatkin olla juuri niitä kaikkein tärkeimpiä, johon ammattilaisen pitäisi pystyä tarttumaan päästäkseen ongelman ytimeen. Nuori saattaa esittää, että kaikki on hyvin ja koulu menee hyvin ja elämä on loistavaa, päästäkseen aikuisen kiusalliselta kysymystulvalta. Todellisuudessa hän saattaa kuitenkin kaivata, jotakuta joka istuu viereen alas auttamaan läksyjen teossa ja olemaan läsnä. Ihmistä jolle voi kertoa ihastuksista ja kiusaamisista ja itselle tärkeistä asioista. Aitoa kohtamista ei synny, jos asioita jätetään kertomatta, jätetään huomiotta tai muuten ohitetaan tai mitätöidään. Työntekijä on tulkintansa vanki. Jos hän olettaa asioita asiakkaan puolesta, kohtamista ei synny. Yhteistyön ja asiakassuhteen laatu vaikuttaa suoraan työskentelyn tuloksellisuuteen. (Rönkkö & Rytönen 2010, 53, 167.)

3 KOHTI ITSENÄISTÄ ELÄMÄÄ

3.1 Kotoutuminen uuteen kulttuuriin

Uuteen maahan muuttaminen tarkoittaa jäähyväisten jättämistä moniin eri tahoihin. Perheenjäseniä, ystäviä, tuttavvia, tuttu ympäristö ja oma koti jäävät taakse. Joskus maahanmuutto päätöksen on tehnyt joku muu kuin muuttaja. Kulttuuri ja siihen liittyvät tavat muuttuva. Ruokavaliokin voi muuttua. Tuttuja ruokia ei ole enää saatavilla. Vuorovaikutustilanteet uudessa kotimaassa kuluttaa paljon energiaa ja aiheuttaa stressiä kielellisten vaikeuksien vuoksi. Ilmasto saattaa erilaista kuin kotimaassa. Uudessa ympäristössä toimimiseen vaikuttaa yksilölliset, sosioekonomiset ja psykologiset tekijät. (Schubert 2013, 64.) Uuteen maahan saapuminen tuo aluksi huojennuksen ja ilon. Lapsi kokee turvallisuuden tunnetta. Uudessa maassa on kuitenkin kaikki uutta. Pakolaisnuoret kohtaavat dilemman. He tasapainottelevat uuteen yhteiskuntaan integroitumisen sekä lähtömaan disintegroitumisen välillä. Nuoren selviytymiskyky erilaisista haasteista on ilmiömäinen. Heillä on yksiköllisesti suojaavia tekijöitä kuten hyvä sopeutumiskyky, ongelmanratkaisukyky ja uskonnollinen vakaumus. Muun muassa näistä he saavat voimaa ja uskoa tulevaisuuteen. (Heikkilä 2014, 17.)

Luku ja kirjoitustaidottomuuden vuoksi kotoutuminen voi olla hidasta. Maahanmuuttoon sisältyy paljon menetystä. Menetys aiheuttaa surua, joka voi myös hankaloittaa ja hidastaa kotoutumista. Muuttaessaan pois tutusta ympäristöstä ystävien ja sukulaisten luota, menettää myös tutun sosiaalisen verkoston. Ihminen menettää myös kotinsa, yhteiskunnallisen asemansa sekä omaisuutensa. Tätä myöden identiteetti voi myös kadota. Lähtemiseen liittyy usein myös syyllisyyden tunteita ja syvää huolestuneisuutta ja toivotonmuutta. Läheiset ovat jääneet taistelemaan elämästään, kun itse on päässyt pakoon. Vaikka nykyään on helpompi pitää yhteyttä erilaisten sähköisten viestimien kautta, sodan runtelemilla alueilla ei välttämättä ole yhteyksiä, tai terroristit pitävät niistä lukua. (Nyqvist & Hyvärinen 2012.)

Kotoutuminen on moniulotteinen prosessi. Hyvinvointiin vaikuttaa olennaisesti se, miten maahanmuuttaja löytää tasapainon oman ja uuden kulttuurin välillä. Ystävyysuhteiden solmiminen valtaväestön kanssa vaikuttaa myös positiivisesti kotoutumisen edistymiseen. (Schubert 2013, 64.)

Akkulturaatio sisältää kaksi erilaista ajatusta asenteesta kuinka paljon maahanmuuttaja haluaa säilyttää omaa kulttuuriperinnettään ja identiteettiään ja paljonko hän haluaa olla kontaktissa valtaväestöön. John Berry (1980) jaottelee akkulturaation seuraavalla tavalla edellä olevan kuvion mukaisesti:

		Toive oman kulttuurin säilyttämisestä	
		Kyllä	Ei
Kontaktin tarve	Kyllä	Integraatio	Assimilaatio
valtaväestöön	Ei	Separaatio	Marginalisaatio

Kuvio 1. John Berryn akkulturaatiomalli (Schubert 2013, 65.)

Assimilaatiolla tarkoitetaan luopumista omasta kulttuuri-identiteetistä. Tarkoituksena on sulautua valtaväestöön, eikä omalla kulttuuritaustalla ole merkitystä. (Schubert 2013,66, Valtonen 2008,65-66). *Separaatio* taas on edellisen vastakohta. Ihminen haluaa elää erillään valtaväestöstä ja pitää kiinni vain omasta kulttuuri-identiteetistään. *Integraatio* -ossa on tasapainoisempi suhtautuminen olemassa olevaan tilanteeseen. Ihminen on valmis tutustumaan uuteen kulttuuriin ja sen tapoihin, samalla kun hän pitää kiinni oman maansa perinteistä. (Schubert 2013, 66). Toisaalta Valtonen (2008, 62) sanoo, että integraatio sanana on sisällöltään häilyvä. Se on aikaisemmin kantanut sävyn institutionaalista pakottamisesta maahanmuuttajia kohtaan. *Marginalisaatiossa* ihmisellä saattaa olla hajanainen käsitys omasta kulttuuristaan ja samalla epäluuloinen käsitys valtakulttuurista. Kulttuurinen identiteetti on kadoksissa, josta voi seurata vetäytymistä ja tämä taas aiheuttaa psyykkistä pahoinvointia. Kotoutumisen prosessissa ihmisen toimintatapa voi vaihdella näiden kaikkien välillä. Tai vaihtelu voi olla elämäntilanne sidonnaista. Esimerkiksi työpaikalla sulaututaan joukkoon, kuin kuka tahansa ja taas kotona oman kulttuurin piirteet nousevat vahvemmin esille. (Schubert 2013,66.)

Vuonna 2011 voimaan tullut laki kotouttamisen edistämisestä (Kotoutumislaki 2010) edellyttää viranomaisilta kehittävää ja monialaista yhteistyötä kotouttamiseen liittyen. Työ- ja elinkeinoministeriö vastaa kotoutumiseen liittyvästä lainsäädännöstä ja työllisty-

misen edistämisestä. Työ- ja elinkeinoministeriön sisällä toimiva kotouttamisen osaamiskeskus tuottaa ja välittää tutkimus-, tilasto- ja seurantatietoa kotouttamistyön suunnittelun ja toteutuksen perustaksi. Se kehittää myös toimivia työprosesseja ja yhteistyöverkostoja ja järjestää maahanmuuttajia työssään kohtaaville ammattilaisille osaamista vahvistavia tilaisuuksia ja levittää hyviä käytäntöjä. (Työ ja elinkeinoministeriön www-sivut 2017).

Kunnilla on pääasiallinen vastuu pakolaisten kotoutumisen organisoimisessa. Tavoitteena on antaa yhteiskuntaan ja työelämään liittyvää tietoa ja taitoa. Kotoutumissuunnitelmaa laadittaessa otetaan huomioon yksilölliset tai jos on kyse perheestä, vanhemmuuteen liittyvät tuen tarpeet. (Laki kotoutumisen edistämisestä 1386/2010.)

Kotouttava sosiaalityö nivoutuu jossain määrin yhteen vastaanottovaiheen sosiaalityön kanssa, kun turvapaikanhakijoille järjestetään kieli- ja yhteiskuntaopetusta. Pääsääntöisesti työtä tehdään kuitenkin oleskeluluvan saaneiden, erilaisin perustein maahanmuuttaneiden kanssa. Maahanmuuttajaa tuetaan kiinnittymään asuinalueeseen, koulutukseen ja työelämään tulella osaksi yhteisöä ja yhteiskuntaa. (Anis 2017,325-326.)

Suomen punainen risti on nettisivuillaan kuvannut kotoutumiseen liittyvää prosessia. (Liite 2). Kotoutuminen on henkilökohtainen prosessi. Moninaiset tunteet voivat vaihdella kausittain. Kukaan ei voi pakottaa toista kotoutumaan, vaan kotoutuminen vaatii henkilön omaa tahtoa ja halua. Toiset ihmiset voivat kuitenkin olla tukemassa ja auttamassa hyvään alkuun uudessa kotimaassa. (Punaisen ristin www-sivut 2017.)

Kotoutumiskaarella on kuvatta selviytymisen kokemuksia Suomeen tulon jälkeen. Vaikka kaari kuvaa aikuisen maahan tuloa, sopii se mielestäni myös yksin maahan tulleen nuoren kotoutumiseen ja siihen liittyvien tunteiden kuvaamiseen. Prosessi on kuitenkin samankaltainen, vaikka ikätaso on erilainen. Aikuisten tilanteeseen verrattuna, jotka asuvat alkuvaiheen suurissa aikuisille tarkoitetuissa vastaanottokeskuksissa, alaikäisenä yksin tullut sijoitetaan heille suunnattuun pienempään tukiasumisyksikköön tai ryhmäkotiin, jossa turvallisten aikuisten läsnäolo on ympärivuorokautista. Kotoutumiskaari kuvaa miten Suomeen tulon jälkeen olo voi olla huojentunut ja helpottunut. Tulvaisuus näyttää lupaavalta ja asiat tuntuvat järjestyvän. Tätä vaihetta voi seurata masennus. (punaisen ristin www-sivut.)

Masennuksen syövereistä on kuitenkin ponnisteltava ylös ja lähdeittävä opiskelemaan uutta vierasta kieltä. Uuden kielen opiskeluun vaikuttaa se millaisen koulutuksen on kotimaassa saanut, vai onko pystynyt käymään kouluja lainkaan. Koulutus ja kielitaito ovat

keskeisiä asioita nuoren tulevaisuuden suunnittelun kannalta. Yksin tulleet nuoret aloittavat useimmiten opiskelunsa koulujärjestelmän kriittisimmässä vaiheessa, kun peruste on loppumaisillaan. Edellytys koulutusohjelman onnistumiselle on suomenkielentaidon oppiminen ja peruskoulun tietopohjan omaksuminen toisen asteen vaatimalla tavalla. (Björklund 2014, 35-36.)

Nuori voi teoriassa hakea perheenyhdistämistä, vaikka se on käytännössä tehty lähes mahdottomaksi uuden tiukentuneen ulkomaalaislinjauksen myötä. Tämä tarkoittaa käytännössä sitä, että nuoren pitää ensin itse saada myönteinen oleskelulupa ennen kuin voi hakea perheenyhdistämistä. Oleskeluluvan saatuaankin, hänen tulee hakemusta jättäessään itse vielä olla alaikäinen. Tämä ulkomaalaislinjaus tarkoittaa sitä, että yhä harvempi yksin tullut lapsi saa vanhempansa Suomeen perheenyhdistämisen kautta. Koska suurin osa yksin tulleista nuorista on 16-17 v. saapuessaan Suomeen, he ehtivät täyttää 18 käsittelyajan pitkittymisestä johtuen. Vaikka nuori olisi saanut myönteisen oleskelulupapäätöksen ollessaan vielä alaikäinen, tiedoksianto voi kestää niin kauan, että nuori ehtii täyttämään 18. Tällöin hänellä ei enää ole mahdollisuutta hakea perheenyhdistämistä. (Parsons 2010, 66.)

Seuraavaksi kuvaan hankkeita, jotka ovat tutkineet yksin tulleen nuoren itsenäistymisvaihetta ja kerron mitä aiheesta jo tiedetään näiden tutkimusten perusteella. Suomen Akatemian rahoittama kärkihanketta Trust, johtaa akatemia tutkija Anna-Kaisa Kuusisto-Arponen. Hankkeen tarkoituksena on tuoda yhteen yksintulleiden kanssa työskenteleviä tahoja. Keskiössä on kuitenkin nuorten koettu arki. Trust luo ymmärrystä ja työkaluja yksin tulleiden alaikäisten tukemiseksi uusissa kotimaissa. Hankkeessa tehdään pilotointia ja kokeiluja Suomessa, Ruotsissa, Saksassa ja Australiassa. (Hyvärinen, 2017.)

Ruotsi, joka on ylivoimaisesti suosituin tulomaa yksintulleiden keskuudessa, sijoittaa alaikäiset yksin tulleet ennalta määrättyyn vastaanottavaan kuntaan niin pian kuin mahdollista saapumisen jälkeen. Maahanmuutto hallitus määrää yksin tulleet kuntaan, joka huolehtii heistä. Tämä siksi, että kuntien sosiaalihuollolla on parhaat taidot ja kokemus ja tukivaatimukset huolehtia lapsesta. Useimmat kunnat ovat valinneet yksintulleeseen sijoituspaikaksi lasten kodin, toisin sanoen HVB (hem för vård och boende). Vanhemmat yksin tulleet voidaan sijoittaa itsenäiseen asumiseen, jossa heillä on vahva sosiaalityöntekijän tuki. (Björklund 2015, 30-31.)

Trust hanke toteutti Yksin Suomessa -seminaarin Tampereen yliopistolla joulukuussa 2016. Sosiologian professori Harri Melin (2016) mainitsi tervetulosanoissaan tutkimuksesta, joka oli tehty Profit hankkeen jatkeeksi, Porissa paljon apua tarvitsevien ja haavoittuvassa asemassa olevien nuorten keskuudessa. Parhaiten pärjäsivät nuoret, joilla oli syvä henkilökohtainen luottamussuhde ammattihenkilöön sekä selkeä tulevaisuuden visio. Nuorta auttoi siivilleen se, että hänestä välitetään ja häntä kuunnellaan. Avain sanaksi nousi luottamus, eli Trust.

Kuusisto – Arponen (2016) kertoo puheessaan Mitä emme ymmärrä yksin tulleiden elämästä, että yksi osa alue hankkeessa on yhteiskunnallisten toimenpiteiden lisäksi, nuoren omien vahvuuksien, voimavarojen ja taitojen tukeminen arjessa. Koska Perheenyhdistäminen on tehty lähes mahdottomaksi ja suurin osa yksin tulleista jää ilman perheensä tukea, on yhteiskunnan tehtävä huolehtia, että nuori saa riittävän yhteiskunnallisen tuen ja eväät elämään.

Yhteiskuntatieteiden tutkijatohtori, Tampereen yliopistosta Riikka Korkiamäki (2016), joka on tutkinut yksin tulleiden ystävyys-suhteita integraatiotavoitteen vahvistajana, korostaa ystävyys-suhteiden tärkeyttä nuorten elämässä. Hän sanoo osuvasti, että yksin tulleet eivät ole vain maahanmuuttajia, vaan ennen kaikkia lapsia ja nuoria, joille ystävyys-suhteet ovat tärkeitä. Ystävyys käsitteenä tuo esiin arjen positiivisia voimavaroja. Nuori esiintyy oman elämänsä toimijana ystävyys-suhteiden kautta, hakeutumalla tiettyjen ihmisten seuraan tai välttämällä toisia. Ystävät ja omanmaalaiset sekä ne joiden kanssa on vietetty vastaanottovaiheessa aikaa, on erityisen tärkeitä yksintulleelle nuorelle. Heillä saattaa olla hyvinkin kansainväliset ystävyys-suhteet. Nuori hakeutuu sellaiseen ryhmään, joka on kohdannut samankaltaisia kokemuksia. (Björklund 2014, 57-58.)

HALATEN-projekti, joka tukee yksin tulleiden maahanmuuttajien kotoutumista Varsinais-Suomessa, järjesti Turun ammattikorkeakoulun kanssa 23.4. 2014 asiantuntijaseminaarin ”Haavoittuvasta lapsuudesta ehjään aikuisuuteen”. Tässä seminaarissa nuorten elämäntilannetta ja asemaa käsiteltiin eri tutkija – ja asiantuntijanäkökulmasta. Seminaari on koottu kirjaksi, jonka on toimittanut Elli Heikkilä. Projektin sisällä on tehty tutkimuksia nyt jo aikuistuneiden nuorten kokemuksista ja palveluiden saannista kokoutumisprosessin aikana, Varsinais-Suomessa. Siirtolaisinstituutti vastaa hankkeen tutkimuksellisesta osuudesta. Se kuuluu kansainväliseen, *the Nordic Network for Research Cooperation on Unaccompanied Refugee Minors (NordURM)*-verkostoon, jonka tavoitteena on vahvistaa tutkimusyhteistyötä yksin tulleisiin lapsiin.

Björklund (2014, 40) kertoo, että nuorilla on valtava motivaatio pärjätä elämässään ja opinnoissaan. Koulutus sisältää keinon päästä työelämään ja se lisää myös itseisarvoa. Se luo myös uusia keinoja verkostoitumiseen esimerkiksi suomalaisiin ystäviin. Toisaalta nuorten on vaikea saada suomalaisia ystäviä. Yleensä he ovat vain opiskelukavereita. Seurustelusuhteet tekevät poikkeuksen (72.) Suojaavia tekijöitä syrjäytymisen ehkäisemisessä on Björklundin mukaan mm. älykkyys, leppoisa luonne, ongelmanratkaisu kyky, pärjääminen ja uskonnollisuus (63.)

3.2 Jälkihuolto

Aikuisuuden kynnyksellä olevien nuorten tehtävänä on valmistautua itsenäiseen elämään. Tähän sisältyy se, että hän on kykenevä ottamaan vastuun omasta elämästään ja tulee toimeen omillaan. Sijaishuollossa oleva lapsi tarvitsee sijoituksen jälkeen usein jälkihuollosta saatavaa tukea, joka pyrkii turvaamaan sijaishuollon kantavuutta sekä helpottaa kotiutumista tai itsenäistymistä. (Pukkio & Hoikkala 2016, 8.)

Lastensuojelulainsäädäntö määrittää jälkihuollon tarjoamisen kunnan velvollisuudeksi järjestää sitä ja toisaalta lapsen oikeudeksi saada sitä. (Lastensuojelulaki 417/2007, 75§). Sijaishuollon jälkeistä elämäkulkua on tutkittu varsin vähän. Kuitenkin tehtyjen tutkimusten perusteella voidaan mainita, että monen sijaishuollosta itsenäistyvän nuoren tulevaisuuskuva on arvioitu olevan heikommat kuin muiden ikätovereidensa. Tästä ryhmästä sanotaan, että se on länsimaissa yksi syrjäytyneimmistä ryhmistä yhteiskunnassa. (Pukkio & Hoikkala 2016, 9-10.) Sen vuoksi on erityisen tärkeää kiinnittää huomio jälkihuollon vaikuttavuuteen nuoren elämässä.

Siirtymä nuoruudesta aikuisuuteen kestää suhteellisen kauan ja vanhemmat pysyvät tärkeinä tuen lähteenä emotionaalisen, sosiaalisen ja materiaalisen elämän vaiheissa koko itsenäistymisprosessin ajan. Kaikille vanhempien tuki ei kuitenkaan ole mahdollista. Suhde omiin vanhempiin tai muuhun lähiverkostoon voi olla katkennut erilaisista syistä. Nuoren kyky selviytyä itsenäistymisprosessista vaihtelee nuoren kokonaistilanteesta ja voimavaroista riippuen. Osalla nuorista on takana vaikeita kokemuksia ja kuormittavia tekijöitä, (Pukkio & Hoikkala 2016, 10.)

Lasten ja nuorten tuen tarpeet ja voimavarat ovat erilaisia. Siksi jälkihuollon toteutuskin tulisi räätälöidä yksilöllisyys huomioiden, niin että jälkihuollon palvelut olisivat sopeutettu

nuoren tarpeita vastaaviksi. Jälkihuolto palvelut perustuvat vapaaehtoisuuteen ja täysi-ikäiset nuoret voivat itse päättää elämästään ja siitä ottavatko he vastaan jälkihuollon palveluita vaiko eivät. Jälkihuoltovelvoitteen puitteissa voidaan järjestää tukea ja apua omien voimavarojen löytämiseen ja tulevaisuuden suunnitteluun, harrastustoimintaan sekä loma- ja virkistysmahdollisuuksien tarjoamiseen. Nuori voi tarvita apua asunnon hankkimisessa, opinnoissa tai koulunkäynnissä yleensä tai työllistymisessä. Jälkihuolto-palveluna tarjotaan myös taloudellista tukea asumiseen, koulutukseen ja itsenäistymiseen liittyviin menoihin. Ohessa voidaan antaa myös ohjausta suunnitelmalliseen rahan-käyttöön. Nuorelle tarjotaan mahdollisuus saada aikuisen säännöllistä tukea sekä ver-taistukiryhmän osallistumismahdollisuus. (Pukkio & Hoikkala 2016, 17.)

3.3 Yksintulleiden jälkihuoltopalvelut

Oleskeluluvan saaneet alaikäiset sijoitetaan kuntien ylläpitämiin perheryhmäkoteihin. Osa perheryhmäkodeista ja ryhmäkodeista toimivat yhdistettyinä yksikköinä. Lapset voi-vat jatkaa asumista samassa elinympäristössä oleskeluluvan saatuaan. Perheryhmäko-teja hallinnoi elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukset (ELY) työ- ja elinkeinoministe-riön ohjauksessa. Suurin osa oleskeluluvan saaneista asuu perheryhmäkodissa aikuis-tumiseen asti. Lapsen kasvatuksen ja hoidon tavoitteena on perheryhmäkodissa, kotou-tuminen suomalaiseen yhteiskuntaan, omaa kulttuuriaan ylläpitäen. (Parsons 2010, 63, Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja 2014.) Kurkelan perheryhmäkodissa nuori saa asua 18 vuotiaaksi asti, jonka jälkeen hänelle tarjotaan mahdollisuutta siirtyä tukiasun-toon Salon tuetun asumisen piiriin. Tuetun asumisen tavoitteena on kokonaisvaltainen tukeminen ja yhteiskuntaan integroiminen. Tiivis yhteistyö nuoren verkoston kanssa on keskeistä. Kaikille nuorille laaditaan tukisuunnitelmat ja niitä seurataan ja täydennetään säännöllisesti. (Björklund 2014, 55.) Kurkelan ryhmäkoti sijoitti alaikäisiä yksin tulleita turvapaikanhakijoita tammikuusta 2016 alkaen ja mukautti toimintaansa perheryhmäko-diksi, kun ryhmäkodissa asuvat nuoret olivat saaneet myönteisen oleskelulupa päätök-sen.

Yksin tulleiden lasten kuntaan siirtyminen vaatii tiivistä yhteistyötä niin edustajan, vas-taanottokeskuksen tai muun asumisyksikön ja vastaanottavan kunnan sosiaalityönteki-jöiden sekä ELY- keskuksen kanssa. Tärkeää olisi, ettei yksin tullut joutuisi siirtymään

toiseen kuntaan oleskeluluvan saamisen jälkeen, vaan hän voisi pysyä samalla paikkakunnalla. Yksin tulleella oleskeluluvan saaneella on kuntalaisena oikeus osallistua kaikkien toimintaan kuin muutkin lapset ja nuoret. Koulunkäynti, harrastukset ja muu vapaa-ajantoiminta tukevat ja edistää kotoutumista. (Työ- elinkeinoministeriön www-sivut 2018a.) Mielekäs toiminta ja vapaa-ajan tekeminen edistää ja ylläpitää terveyttä, uskoa omiin kykyihin. Sillä on vahvistava ja elämänlaatua parantava vaikutus. Vapaa-ajantoi- met auttavat nuoria löytämään oman paikkansa. Jotkut nuorista jatkavat Suomessa van- haa harrastustaan. (Arvola, Kuikkaniemi & Siren, 2014, 26.)

Ryhmä- ja perheryhmäkodissa asuvien lapsiin kohdistuva lastensuojelulain soveltami- nen on aiheuttanut epäselvyyksiä. Yhteistyö kunnan lastensuojelun ja ryhmä- perheryh- mäkotien välillä ei ole aina sujunut, koska lakien väliset suhteet ja eri viranomaisten teh- tävät vaativat vielä tarkentamista. Aluehallintovirasto, joka valvoo lastensuojeluyksiköitä, vaatii tarkempaa tehtävänjaon määrittelyä perheryhmäkotien osalta sekä yhteistyötä aluehallintoviraston ja ELY-keskuksen välillä. (Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja 2014.)

18-vuotta täyttäneen nuoren elämänhallintataidot ovat usein vielä heikot, kun muutto perheryhmäkodista omaan asuntoon tapahtuu. Vaikka itsenäistymistaitoja on harjoitettu perheryhmäkodissa sei ei aina riitä nuoren muuttaessa itsenäiseen asumiseen. Arjesta selviytyminen on nuorelle uutta ja haasteellista. Tämän vuoksi nuori tarvitsee räätälöityjä jälkihuollon toimenpiteitä omien asioiden hoitamiseen ja arjen hallintaan opetellessaan itsenäistä elämää. Psykososiaalinen tuki on osoittautunut tarpeelliseksi nuoren elämän hallinnan kannalta. Opiskelun aloittaminen tai jatkaminen ja työelämään siirtyminen ovat myös vaiheita, jolloin nuori tarvitsee ohjausta ja tukea. (Työ- ja elinkeinoministeriön jul- kaisuja 2014.) Monesti tuen ja ohjauksen tarve saattaa olla suurempikin, kuin mitä nuori itse ymmärtää. He tarvitsevat erityisesti ohjausta ja tukea elämän nivelvaiheissa, kuten maahantulo, perheryhmäkotiin asettuminen, omaan asuntoon muuttaminen, kotoutumis- kauden loppuminen, opintojen jatkaminen, koulutuspolun valinta, työelämään siirtymine. Tukea voi antaa perhe/sukulaiset, ystävät, ohjaajat, sosiaalityöntekijät sekä uskonnolli- set yhteisöt. Monet saavat perheeltään henkistä tukea, vaikka he eivät olekaan fyysisesti läsnä. (Björklund 2014, 57)

Täysi-ikäisyyden saavuttaminen merkitsee tuen ja tiettyjen palvelujen loppumista. Joita- kin palveluja voidaan vielä tarjota muutama vuosi lisää. Toisaalta, itsenäistyminen mer- kitsee nuorelle vapautta päättää omista asioistaan ja toisaalta taas vastuuta selviytyä

itsenäisen elämän haasteista. Yksinäisyyskin voi tuntua kovalta perheryhmäkodissa vietetyn ajan jälkeen. Jotkut 18 vuotta täyttävät saattavat todellisuudessa olla nuorempia, jos ikäkartoituksessa ollaan tultu väärään johtopäätökseen. Yksin tulleille tehdään ikätestejä, joko hampaista tai luustosta. Ne eivät ole kovin luotettavia, koska tarkkaa ikää on vaikea selvittää olemassa olevilla keinoilla. Ikä voidaan arvioida usein vain kahden vuoden tarkkuudella. Epävarmoissa tilanteissa asia pitäisi aina ratkaista asiakkaan edun mukaisesti, mutta näin ei useinkaan tapahdu. (Björklund 2015, 53-54, Pakolaisneuvonnan www-sivut 2014.)

Vastaanottava kunta huolehtii kotouttamislain (6§) toteutumisesta. Kotouttamislaki (3§) määrittelee kotouttamisen tarkoittavan maahanmuuttajan ja yhteiskunnan vuorovaikutuksellista kehitystä, jonka tavoitteena on antaa maahanmuuttajalle riittävät tiedot yhteiskuntaa ja työelämää koskien, samalla kun tuetaan hänen omaa kielen kulttuurin ylläpitämien mahdollisuuksia. Kotouttaminen on monialaista edistämistä ja tukemista viranomaisten ja muiden tahojen toimenpiteillä ja palveluilla. Kotoutumiseen sisältyy myös sosiaalista vahvistamista, jota edistetään tarjoamalla maahanmuuttajille suunnattuja toimenpiteitä. Tällä pyritään parantamaan elämäntaitoja ja ehkäisemään syrjäytymistä. Lakia sovelletaan alle 18-vuotiaaseen lapseen (4§) siten, että on kiinnitettävä erityistä huomiota lapsen etuun ja kehitykseen. Arvioitaessa lapsen etua, on huomioitava mitä lastensuojelun lain (417/2007) 4§ säädetään. Kaksitoista vuotta täyttäneelle täytyy järjestää tilaisuus tulla kuulluksi hallintolain (434/2003) 34§ mukaisesti häntä itseään koskevassa asiassa. Lapsen mielipiteen selvitys ja kuuleminen toteutetaan hänen ymmärtämällään kielellä.

Kotoutumissuunnitelma on yksilöllinen suunnitelma niistä toimenpiteistä ja palveluista, joiden tarkoitus on tukea maahanmuuttajan mahdollisuuksia hankkia riittävä kielitaito sekä muita yhteiskunnassa ja työelämässä tarvittavia tietoja. Tarkoituksena on myös edistää osallisuuden ja yhdenvertaisuuden mahdollisuuksia yhdenvertaisena yhteiskunnan jäsenenä (Kotouttamislaki, 11§.) Kotouttamissuunnitelman kesto määräytyy yksilöllisesti, mutta kotouttamissuunnitelmaan oikeuttava enimmäisaika on kuitenkin kolme vuotta ensimmäisen suunnitelman allekirjoittamisesta. Ensimmäinen kotouttamissuunnitelma on laadittava viimeistään kolmen vuoden kuluessa ensimmäisen oleskeluluvan saamisesta ja enintään vuodeksi kerrallaan. (14§). Kotouttamissuunnitelma laaditaan yhdessä maahanmuuttajan kanssa kunnan ja työelinkeinotoimiston toimesta.

Alaikäisen kotoutumissuunnitelman laatii kunta yhdessä lapsen tai nuoren ja hänen huoltajansa tai edustajansa kanssa. Huoltaja tai edustaja käyttää alaikäisen lapsen puhevaltaa siten kuin hallintolaissa siitä säädetään. (15§). Maahanmuuttajalle maksetaan kotoutumissuunnitelman ajalta työttömyysetuutta tai toimeentulotukea. (1376/2014, 19§.)

Kotoutumiskoulutusta järjestetään oppivelvollisuusiän ylittäneelle suomen- tai ruotsin kielen opetusta ja tarvittaessa luku- ja kirjoitustaidon opetusta, sekä työelämää edistävää ja jatkokoulutukseen mahdollistavaa opetusta (20§.) Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus vastaa työvoimakoulutuksena toteutettavan kotoutumiskoulutuksen järjestämisestä toimialueellaan. Työ- ja elinkeinotoimisto ohjaa maahanmuuttajan työvoimakoulutuksena toteutettavaan kotoutumiskoulutukseen tai hakeutumaan omaehtoiseen opiskeluun (21§.) Teini-iässä maahan tulleen nuoren pitää oppia paljon lyhyessä ajassa. Hänen pitäisi oppia opiskelukieli sille tasolle, että pääsee etenemään toiseen asteen koulutukseen. Yksin tulleet arvostavat yleensä vakavaa opiskelua, mutta tarvitsevat paljon tukea siinä. Jos aiempi koulutustausta on puutteellinen, on haasteellista saada ikätasonsa mukainen oppisisältä haltuun ennen peruskoulun päättymistä. (Alitolppa – Niitamo 2014, 85.) Eräs merkittävimmistä nuorten osallistumiseen vaikuttavista tekijöistä on kielitaito ja tai sen puute. Itseilmaisun kyky kielellisesti ja muiden ymmärtäminen helpottaa integroitumista asuinalueeseen, työelämään, opiskeluun ja harrastuksiin. (Arvola, Kuikkaniemi & Siren 2014, 27.)

Muita kotouttamista edistäviä toimenpiteitä ja palveluita tarjotaan alaikäisinä ilman huoltajaa saapuneille ja oleskeluluvan saaneille lastensuojelun jälkihuollon toimenpiteitä ja palveluita. (kotouttamislaki 26§). Suurin osa yksin tulleista alaikäisistä on Suomeen tullessaan jo 16-17 vuotiaita. He voivat asua perheryhmäkodissa tai tukiasumisyksikössä, siihen asti, kunnes täyttävät 18 vuotta. Tuen ja avun tarve ei kuitenkaan pääty heti nuoren täyttyessä 18 vuotta. Taloudellisen tuen tarjoamisen lisäksi kunta voi tarjota psykososiaalista tukea ja sosiaaliohjausta. Tuki voi olla säännöllisiä tapaamisia, keskustelua koulutuksesta, harrastuksista, työnhausta ja taloudenhoidosta ja asumiseen liittyvistä asioista. Nuori voi saada tukitoimenpiteitä jälkihuollon piirissä 21 vuotiaaksi tai huoltajansa saapuu Suomeen (Työ- ja elinkeinoministeriön www-sivut 2018b.)

Vuonna 2018 olemme tilanteessa, että yksin tulleiden palvelujen painopiste on siirtynyt vastaanottotoiminnasta kotouttamisen puolelle. Vuonna 2016 yli puolet eli 1570, vuoden 2015 aikana yksin tulleista on saanut myönteisen oleskelulupa päätöksen. (Martiskainen 2017.) Martiskainen (2017) Lastensuojelun keskusliitosta kyseenalaistaa Suomen kotouttamispolitiikkaa, nostamalla esiin tiukentunutta poliittista linjausta ja lainsäädäntöä,

joka koskee hallituksen turvapaikkapoliittisen ohjelman toteuttamista. Kokemuksia Euroopasta: Hyviä käytäntöjä yksin tulleiden alaikäisten arjen tukemiseen- seminaarissa Tampereella, Martiskainen (2017). sanoo puheessaan, että samaan aikaan kun suomeen tuli suuri joukko lapsia ilman huoltajiaan, ulkomaalaislaki tiukensi perheenyhdistämiseen liittyvää lainsäädäntöä ja samaan aikaan saatiin uusia maalinjauksia, joissa todettiin mm. Afganistanin, Irakin ja Somalian muuttuneen turvallisemmiksi maiksi. Hän toteaa myös, että pelkästään 52§ mukainen oleskelulupa ei takaa maahan jäämisoi- keutta, eli he eivät pääse kotoutumisvaiheeseen, vaan joutuvat epävarmoina ja pelois- saankin odottamaan, jos he eivät saakaan jatkolupaa. Vuoden 2017 lopussa näitä nuoria oli noin 1000. Jälkihuollon henkilökunnalla kuluu suhteettomasti energiaa erilaisten to- disteiden ja lausuntojen hankkimiseen, jotka takaisivat, että nuori on kotoutunut. He eivät pääse tekemään varsinaista jälkihuollon tukityötä. Tässä on selvä ristiriita. Samaan ai- kaan kun Hallitus aiheuttaa nuorille tämän epävarman tilanteen, samaan aikaan se myös odottaa, että nuoret kotoutuisivat. (Martiskainen 2017.) Martiskainen kysyy myös aiheel- lisesti, onko tämä todella parasta, jota voimme tarjota näille lapsille ja nuorille, että eikö voida keksiä mitään parempaa toimintamallia? Voisiko maahanmuutto näkökulmasta siirtyä enemmän lastensuojelun näkökulmaan. Suomi voisi ottaa mallia vaikkapa Ruotsin tai Saksan tavasta toimia, jossa yksin tulleiden palvelut ovat kytketty kansalliseen las- tensuojelujärjestelmään.

3.4 Psykososiaalisen tuen tarve

Itsenäistyvän nuori tarvitsee aikuista ulkoisen ja sisäisen elämänhallinnan vahvistami- seen. Jälkihuollon problematiikka on siinä, että se painottuu liikaa ulkoiseen elämänhal- lintaan. Toki sosiaaliturvaetuuksien hakeminen on tärkeää arjen sujumisen kannalta. Silti nuoret tarvitsevat itsenäistymisen tueksi rinnalla kulkijaa ja aikuisen läsnäoloa. Haavoit- tuvimmassa asemassa ovat nuoret, joilla ei ole muuta tukiverkostoa tukenaan, esimer- kiksi omia vanhempia tai muita sukulaisia. Nuorella tulisi olla ainakin yksi säilyvä, vahva tuki aikuissuhde jälkihuollon aikana. Psykososiaalisen tuen keskeisenä tavoitteena on nuoren oman identiteetin ja vahvuuksien löytäminen, ongelmanratkaisutaitojen kehittä- minen ja toivon ylläpitäminen. Psykososiaalinen työ voidaan jakaa ennaltaehkäisevään ja korjaavaan työhön. Jälkimmäinen viittaa asiakkaan ongelmallisten elämäntilanteiden ratkaisemiseen, kun taas ennaltaehkäisevä työ painottuu neuvonnan, ohjauksen ja va- listuksen antamiseen. (Pukkio & Hoikkala 2016, 18-19.)

Jälkihuollossa on mukana molemmat psykososiaalisen työn elementit. Henkilökohtainen neuvonta, ohjaus ja käytännön arjen apu sekä itsenäisen elämän taitojen tukeminen ja selviytyminen kuuluvat jälkihuollossa annettavaan psykososiaaliseen tukeen. Psykososiaalinen työ voi olla korjaavaa, jos nuorella on päihteisiin tai mielenterveyteen liittyviä ongelmia. Tai hänellä on sosiaalisissa suhteissa vaikeuksia tai elämännhallinnallisia haasteita. Psykososiaalista tukea voi antaa ohjaaja, perhetyöntekijä, sosiaalityöntekijä tai tukihenkilö. Arjessa tukeminen voi olla esimerkiksi, lomakkeiden täyttämistä, virastoissa asioimista, ja muissa käytännönläheisissä asioissa. (Pukkio & Hoikkala 2016, 19.)

Vaikka psykososiaalisen tuen tarve tiedetään olevan tärkeää, sitä ei pystytä kuitenkaan tarjoamaan riittävässä määrin työntekijöiden kiireen tai ylikuormittumisen vuoksi. Reinikainen (2009, 96) on tutkinut väitöskirjassaan nuorisokodissa asuneiden tyttöjen kokemuksia nuorisokodissa asumisen ajalta, sekä itsenäistymisestä ja sen jälkeiseltä ajalta. Hän sanoo ylivoimaisesti suurimman osan nuorista kokeneen olonsa yksinäiseksi tuon nivelvaiheen alussa. Moni tutkimuksessa mukana olleista henkilöistä sanoo, että taloudellinen tuen saanti oli vahvempaa kuin ennen, mutta muuta henkistä tukea ei ollut saatavilla. Yksin oli pärjättävä. Nuorena solmituista parisuhteista haettiin ennen kaikkea turvallisuutta ja hyväksyntää, paikkaamaan yksinäisyyden ja irrallisuuden tunteita. (Reinikainen 2009, 100.) Yhteenvetona Reinikaisen tutkimukselle (2009, 102) voidaan todeta, että läheisten ihmisten ja turvaverkon puuttuminen vaikuttaa monella tavalla elämänkulkuun. Esimerkiksi itsenäisen elämän alkumetreillä tehdyt hätiköidytkin ratkaisut ovat saattaneet vaikuttaa haitallisestikin heidän elämäänsä. Toisaalta kannattelevina tekijöinä on ollut läheinen kumppani, oma lapsi, mielekäs työ, yhteisöön kuuluminen tai psykiatrisen ammattiapu.

Arvola, Kuikkaniemi ja Siren (2014, 23) viittaavat Pelkosen (1994, 39) ja Peltosen (1994, 5) ajatuksiin, siitä, että tuki voi olla joko emotionaalista huolenpitoa tai tiedollista, käytännöllistä ja materiaalista apua. Emotionaalisessa tuessa asiakas saa arvostusta, kiintymystä ja luottamusta sekä huolenpitoa ja kuuntelua. Tiedolliseen tukeen sisältyy neuvot, ehdotuksen ja ohjeet. Materiaalinen tuki varmistaa käytännön avun, rahan, työn ja ajan saamisen. Sosiaalinen tuki on kulttuurisidonnaista.

Eräs ratkaisu itsenäistymisvaiheessa olevien nuorten tukemiseen voisi löytyä tukihenkilö toiminnasta. Tällaista toimintaa on toteutettukin onnistuneesti muun muassa Erytishuoltojärjestöjen liitto Ehjä ry:n hallinnoimassa ja Raha-automaattiyhdistyksen rahoittamassa Tukea itsenäistymiseen – projektissa vuosina 2012-2015. Vapaaehtoinen tukihenkilö tar-

joaa nuorelle luotettavan aikuisen läsnäoloa, tukea ja kannustusta sekä mielekästä yhdessä tekemistä ammatillisen jälkihuollon tuen ohessa. Hän tapaa nuorta sovitusti 1-3 kertaa kuukaudessa. Tukihenkilö luo luottamuksellisen suhteen nuoreen ja he voivat esimerkiksi harrastaa yhdessä jotain tai vaikka vaan käydä kävelyllä. Tukisuhteesta tehdään aina kirjallinen sopimus. Tarkoituksena on tarjota nuorelle luotettavaa aikuista seuraa. (Kemppainen 2016, 29.)

3.5 Itsenäistymisen askeleita Kurkelan perheryhmäkodissa

Kurkelan perheryhmäkodin toimeksiantosopimus on tehty Salon kaupungin ja ELY-keskuksen kanssa. Perheryhmäkodissa asuvilla lapsilla on jo oleskelulupa (Maahanmuuttoviraston www-sivut 2017). Perheryhmäkoti tarjoaa kodinomaisen ja turvallisen kasvuympäristön. Kurkelassa on koti 10 nuorelle. 31.1. 2018 asti yksikössä oli koti 14 nuorelle. Sain Kurkelan perheryhmäkodin johtajalta, Karjalaiselta, sähköposti liitteen koskien Kurkelan perheryhmäkodin hoitomallia. Kurkelan toiminnan keskiössä on nuoren hyvinvoinnin tukeminen ja edistäminen arjen toimintojen kautta. Näitä ovat muun muassa, yhteisöllisyys, yksilöllisten tarpeiden huomioiminen, nuorten osallistaminen, kotouttaminen sekä itsenäistymisen tukeminen. (perheryhmäkodin hoitomalli.) Toimiva arki ja luottamuksellisten ihmissuhteiden rakentaminen koko yhteisössä luo puitteet kokonaisvaltaiselle hyvinvoinnille. (Kalliolan www-sivut 2017c.) Viimeisen tiedon mukaan Kurkelan perheryhmäkoti lakkautetaan 31.10. 2018

Kurkelan perheryhmäkodissa asuvat nuoret saavat ympärivuorokautista tukea ja ohjausta aikuisilta. Haastattelin Kurkelan perheryhmäkodin vastaavaa ohjaajaa Merri Rannikkoa ja sain kuulla ja lukea sähköpostiviesteistä nuorten ja ohjaajien välisistä arjen käytänteistä. Työskennellessäni itse sijaisena kyseisessä perheryhmäkodissa olen päässyt läheltä näkemään toimintaa käytännössä. Perheryhmäkodissa asuvat saavat harjoitella arkisia asioita yhdessä ohjaajien kanssa. Nuoret voivat osallistua ruuanlaittoon ja toisinaan valmistaa jotain itsenäisesti. He huolehtivat oman huoneen ja yhteisten tilojen siisteydestä, pyykkien pesemisestä ja muista kodin askareista. Kesällä he istuttivat hyötykasveja ja kastelivat niitä. Ohjaajat tukevat tässä kaikessa, ohjeistavat ja neuvovat. Ohjaajat neuvovat ja ohjaavat rahan käytössä ja auttavat tekemään viisaita valintoja esimerkiksi vaatehankinnoissa. Nuoret saavat harjoitella itsenäistä asumista asumisharjoitteluasunnossa, kukin vuorollaan. Omaohjaaja on keskeisessä roolissa it-

senäistyvän nuoren tukijana. Omaohjaaja auttaa nuorta arjessa eteen tulevissa kysymyksissä ja sopii nuoren kanssa muun muassa asumisharjoittelujaksoista eli ashasta. Kurkelan perheryhmäkoti sijaitsee Kiskossa ja asumisharjoitteluasunto sijaitsee Toijan kirkonkylässä. Nuori pääsee asumisharjoitteluun harkitusti ja tietyksi ajanjaksoksi kerrallaan, josta hän on sopinut omaohjaajan kanssa. Ashasta nuori kulkee itsenäisesti kouluun, joka käytännössä tarkoittaa sitä, että hän kulkee itsenäisesti lähellä sijaitsevalle bussipysäkille. Samalla bussilla kulkee muutkin nuoret kouluun. Nuori huolehtii myös asunnon siisteydestä ja loppusiivouksesta, ruuanlaitosta ja kaupassa käynnistä. Lähellä on kauppa, josta hän voi käydä ostamassa ruokaa. Koska Toija on sijainniltaan varsin syrjässä, nuori saa sovittaessa kyytejä harrastuksiin ja Saloon niinä kertoina, kuin Kurkelasta ollaan muutenkin lähdössä Saloon. Ohjaajat soittavat iltaisin nuorelle tarkistussoiton varmistukseksi, että kaikki on hyvin ja että hän on asunnossa. Omaohjaaja käy tapaamassa nuorta harjoittelun aikana. Tapaamisten määrä vaihtelee harjoittelujaksolle asetettujen tavoitteiden ja nuoren omien tarpeiden mukaan. Jos nuori sairastuu jakson aikana, harjoittelujakso voidaan keskeyttää. Jakso voidaan keskeyttää myös, jos ohjaaja tai nuori kokee, ettei harjoittelu etene turvallisesti tai jos nuori laiminlyö esimerkiksi koulunkäyntiä.

Kurkelan perheryhmäkoti on ottanut koekäyttöön asumisharjoittelun aikaisen arviointilomakkeen, johon on koottu arjen asioita, joista nuoren tulisi selviytyä itsenäisesti. Lomakkeessa on listattu tarkasteltavaksi muun muassa rahankäyttö, ruuanlaitto, siivous, koulunkäynti, vapaa-aika. Näiden pääotsikoiden alle on eritelty, mitä nimenomaisia asioita voidaan tarkastella yhdessä nuoren kanssa. Esimerkiksi **rahankäytön** suhteen voidaan miettiä taloudellisuutta. Nuori saa harjoitella kaupassa toimimista, ostoslistan tekoa, ruokaostosten suunnittelua, rahan riittävyyttä, kuiteista huolehtimista (Kurkela.) Samalla nuori oppii myös seuraamaan tarjouksia ja valitsemaan edullisia tuotteita. Toisena tarkastelun aiheena on **ruuanlaitto**. Nuori opettelee keittiövälineiden ja koneiden käyttöä ja osaa pitää niistä huolta. Hän osaa suunnitella ja valmistaa monipuolisia ja terveellisiä aterioita sekä minimoida ruuan hävikkiä. Kolmantena aiheena on **siivoukseen** liittyvät asiat. Nuori oppii käyttämään eri siivousaineita ja erilaisia siivousvälineitä. Hänen tehtävänä on huolehtia asunnon loppusiivouksesta. Hän opettelee myös kierrätystä. Itsenäistymiseen liittyy myös **kouluasioista** huolehtiminen. Läksyjen teko ja tarvittaessa avun pyytäminen, lukujärjestyksestä ja aikatauluista huolehtiminen. Koulukyydeistä huolehtiminen ja poissaoloista ilmoittaminen. Eräs asia on noussut omaohjaajakeskusteluissa keskiöön nuoren asumisharjoittelujaksoilla ja se on **vapaa-aika**. Tähän osioon on nos-

tettu harrastukset ja Toijan palveluiden käyttö, kuten kirjasto, kuntosali tai nuorisotalotoiminta. Nuoren pitää opetella myös itselle mieleistä tekemistä asunnossa ollessaan sekä yksin olemista. Oma ohjaaja käy nuoren kanssa läpi edellä mainittuja teemoja ennen asumisharjoittelujaksoa, sen aikana ja sen jälkeen. Asumisharjoittelujaksolle asetetaan tavoitteen yhdessä nuoren kanssa ja tavoitteiden toteutumista arvioidaan jakson aikana ja sen jälkeen. Nuorella on myös mahdollisuus itse vaikuttaa siihen, missä asiassa hän tarvitsee enemmän ohjausta ja tukea. (Kurkela.)

Kysyin Merri Rannikolta (Kurkelan perheryhmäkodin vastaava ohjaaja) lisää asumisharjoitteluun liittyviä asioita ja hän kertoo, että ”Asha-harjoitteluun pääsemiselle ei ole saneltu mitään ikärajaa, koska nuorten itsenäistymistäidot kehittyvät niin yksilöllisesti. Joku osaa jo 15-vuotiaana saman, kun toinen ei vielä 17-vuotiaanakaan.” Nuorella pitää olla oma motivaatio Asha-jaksolle, keneltäkään ei vaadita näiden jaksosten toteutumista. Tiettyjen arkirutiinien pitää myös luonnistua, ennen kuin asha-jaksolle voi päästä. Näitä on esimerkiksi, itsenäinen herääminen, hygieniasta huolehtiminen, läksyjen teko ja kodin muista töistä huolehtiminen. Omaohjaajan neuvottelee näistä asioista yhdessä nuoren kanssa ja kun molemmat ovat yhtä mieltä siitä, että asiat sujuvat, voi nuori lähteä kokeilemaan asha-jaksoa. Tämä ei tietenkään tarkoita sitä, etteikö ohjaaja voi käydä tapaamassa ja antamassa nuorelle tukea asha-jakson aikana.

Nuori saa mukaan 10 euroa/ vuorokaudessa ruokarahaa. Hänen tulee säilyttää kuitit ostamistaan ruokatarvikkeista. Omaohjaaja käy kuitit läpi yhdessä nuoren kanssa asha-jakson päätyttyä. Tämä mahdollistaa ohjaajan työskentelyn nuoren kanssa budjetin hallintaan liittyvissä asioissa, ruokavalioon ja yleisestikin rahan käyttöön liittyvissä asioissa.

Asha-jaksot aloitetaan lyhyillä, yhden yön kokeiluilla. Siitä sitten voidaan öitä lisätä ensin muutamaan jne. Kuitenkin maksimissaan kahteen viikkoon. Rannikko sanoo, että jaksot ovat tietyllä tavalla nuorille rankkoja, koska ashassa ollaan usein yksin ja yksin oleminen tuntuu monesta nuoresta hankalalta.

Nuori tarvitsee paljon käytännön tukea arjen asioissa ja säännöllisen elämänrytmin saamisessa. Terveellinen ravinto, asianmukainen/säänmukainen pukeutuminen, säännöllinen päivärytmi sekä unirytmi ovat nuorelle opeteltavia asioita. Asumiseen, suomalaiseen tapakulttuuriin, yhteiskuntaan ja koulujärjestelmään liittyvät asiat pitää myös opetella. Opeteltavaa on siis paljon. (Björklund 2014, 84.) Näiden lisäksi, nuoren on selviydyttävä kotiaskareista, ruuanlaitosta, siivouksesta ja rahan käytöstä, Jos rahat eivät riitä, taloutta

paikataan lainalla. Yleensä turvaudutaan yhteisöllisyyteen ja lainataan kaverilta. (Björklund 2014, 75, 77.)

Opinnäytetyö tuottaa tutkimuksellista tietoa kokemusasiantuntijoilta, jotka ovat jo käyneet läpi siirtymävaiheen kevyemmän tuen piiriin. Tämä arvokas tutkimustieto tulee suoraan nuorilta itseltään. Sen avulla voidaan kehittää jo olemassa olevaa itsenäistymismittaristoa. Mittariston on tarkoitus olla työkaluna yksin maahan tulleiden kanssa työskenteleville sekä toimia tukena itsenäistymisen nivelvaiheessa olevien nuorten ohjaamisessa. Mittaristo auttaa työntekijöitä ja muita nuoren kanssa toimijoita näkemään missä itsenäistymisvaiheessa nuori on ja onko hänellä riittäviä taitoja ja osaamista sekä miten työntekijät ja muut toimijat voivat olla nuoren tukena. Se auttaa myös nuorta itseään hahmottamaan omaa osaamisensa riittävyttä. Itsenäistymismittaristoa kehitetään nimenomaan maahanmuuttaja nuorten tueksi, ja tarkoituksena on ottaa se koko Kalliolan settlementin käyttöön. Raja on kuitenkin opinnäytetyön osuuden tutkimus aineiston keräämiseen ja analysointiin. Tutkimuksesta saatuja tuloksia voidaan käyttää mittariston kehittämiseen.

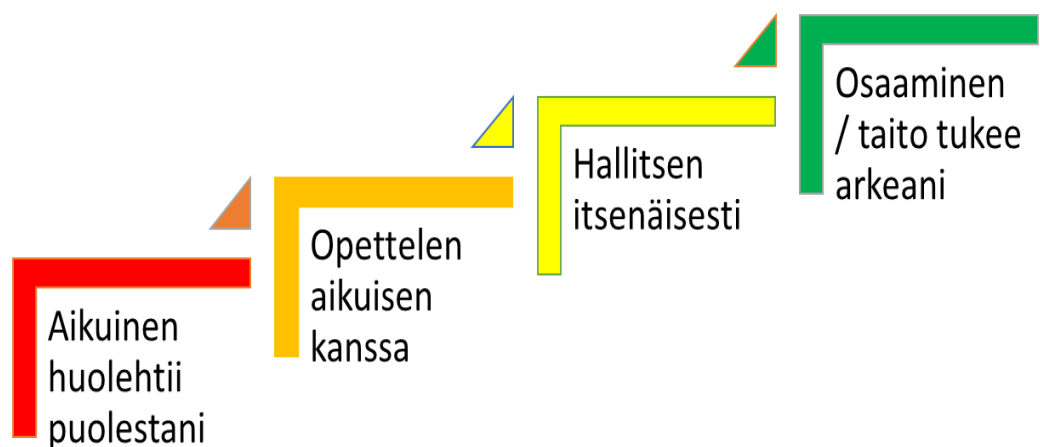

Kuvio 3. Itsenäistymisjana (Karjalainen)

Itsenäistymisjanaa on käytetty nuorisokodissa hoito ja kasvatus palaverin yhteydessä, jossa on ollut mukana nuoren ja/tai hänen vanhempiansa, omaohjaajan lisäksi myös sosiaalityöntekijä, sekä yksikön johtaja. Jana on konkreettinen, jonka eriväriset 3A:n kokoiset paperit kiinnitetään neuvotteluhuoneen seinälle kaikkien nähtäville.

1) Punainen nuoli kuvaa, sitä, että nuori tarvitsee ammatillista tukea lähes kaikessa, vuorokauden ympäri. Tässä vaiheessa kotiharjoittelu ei ole mahdollista. 2) Oranssi nuoli kertoo, että nuori tarvitsee joissakin asioissa ammatillista tukea ja koti tai asumisharjoittelu on jo mahdollista. 3) Keltainen nuoli kuvaa sitä miten nuori on edistynyt niin paljon, että hän voi kotiutua tai siirtyä itsenäiseen asumiseen, mutta tarvitsee vielä ammatillista tukea. 4) Vihreä nuoli kertoo, että nuori on täysin itsenäinen, eikä hän enää tarvitse ammatillista tukea.

Kaikki palaverissa mukana olevat pohtivat mikä nuoren tilanne on juuri, sillä hetkellä ja laittavat oman merkin, esimerkiksi, tarran johonkin sopivaksi katsomaansa kohtaan. Tämä toimii keskustelun pohjana, mitä ajatuksia tämä arvio herättää. Huomionarvoista on se, että merkki voi liikkua myös yhden nuolen sisällä eteenpäin tai taaksepäin. Tämän jälkeen pohditaan yhdessä, mikä tilanne oli viimekerralla. Onko muutosta tapahtunut suuntaan tai toiseen ja jos on, niin mikä siihen on vaikuttanut. Jotta suunta nuoren elämässä olisi kokonaisuudessa kuitenkin eteenpäin, niin pohditaan, mitä pitää tehdä, min-kälaisia tavoitteita voidaan asettaa, että pystytään siirtymään jänassa/elämässä eteenpäin. Keskustellaan myös sitoutumisen tärkeydestä. Lopuksi käytetään aikaa pohtimalla, mitä konkreettista pitää arjessa tapahtua ja mitä se tarkoittaa yhteisön kokonaistilanteen kannalta.

Kuvio 4. Kehitteillä oleva mittari yksintulleille nuorille ja heidän kanssaan työskenteleville.

Portaikko kuvaa selkeämmin eteenpäin/ylöspäin nousemista nuoren elämässä. Näiden portaiden aiheisiin sisältyviin teemoihin etsin tutkimustyölläni vastauksia, joita voidaan käyttää tämänkaltaisen mittariston työstämiseen ja kehittämiseen.

4 TUTKIMUKSEN TAVOITE JA TUTKIMUSONGELMA

Tutkimusaihe on hyvin ajankohtainen ottaen huomioon Suomeen, vuoden 2015 aikana tulvineen pakolaisvirran ja siinä mukana tulleiden alaikäisten määrän, jotka tulivat maamme ilman vanhempiaan tai muuta huoltajaa. Nyt monet yksin tulleet nuoret ovat siirtymässä kevyemmän tuen piiriin. Jotkut muuttavat yksin asumaan, toiset soluasuntoon. Jotkut muuttavat tuettuun asumiseen ja toiset muuttavat ihan omilleen. He tarvitsevat hyvät edellytykset elämään uudessa kotimaassaan, jotta he voisivat asettua ja kotiutua tänne ja saada merkityksen elämälleen ja toivon tulevaisuudelleen. Opinnäytetyön tutkimus kontekstoituu Salon seudulle. Tutkimusaineistoni koskee ilman huoltajaa maahan tulleita alaikäisiä, jotka ovat jo saaneet myönteisen oleskelu lupapäätöksen. He ovat saapuneet Suomeen vuonna 2015-2016. Haastatteluun osallistuva ovat kaikki nuoria miehiä.

Tutkimusongelma on yksin tulleen nuoren oma kokemus itsenäistymisprosessista siirtyessään kevyemmän tuen piiriin. Tutkimuksessani kartoitan siirtymävaiheessa tarvittavan osaamista ja tukea nuoren näkökulmasta. Miten siirtyminen on onnistunut. Kanasen (2014, 32) mukaan Tutkimusongelman määrittely ja rajaaminen ovat koko tutkimustyön kulmakivi. Se ohjaa koko tutkimusprosessia. Siinä kiteytyy koko tutkimusprosessin tavoitteet ja tarkoitus.

Tutkimusongelmasta muodostetaan tutkimuskysymykset, jotta aiheen parissa on helpompaa työskennellä. (Kananen 2014, 50). Tutkimuskysymys ei pelkästään aina riitä, vaan tarvitaan apukysymyksiä eli ns. metakysymyksiä. Näiden alla on muita kysymyksiä. Ne auttavat saamaan vastauksen ylempiin kysymyksiin. Kysymysten asettelulla määritellään, millaisia vastauksia saadaan. (Kananen 2014, 36.) Tutkimusongelmastani muodostuu tutkimuskysymys: Mikä on nuoren oma kokemus itsenäistymisprosessista, siirtyessään kevyemmän tuen piiriin. Apukysymyksinä on mitä taitoja ja osaamista nuori kokee tarvitsevansa siirtyessään kevyemmän tuen piiriin ja mitä tukea ja apua hän kokee tarvitsevansa eli mitkä tekijät auttavat nuorta itsenäistymisvaiheessa

Tutkimuksen tavoitteena on tutkia Suomeen yksintulleiden, oleskeluluvan saaneiden näkökulmasta sitä, mitä osaamista ja mitä tukea he tarvitsevat siirtyessään kevyemmän tuen piiriin. Tarkoitus on saada riittävä otanta kokemusasiantuntijuutta yksin tulleilta nuorilta, jotka ovat jo käyneet siirtymävaiheen läpi ja muuttaneet joko perheryhmäkodista tai tukiasumisyksiköstä kevyemmän tuen piiriin. Tässä tutkimuksessa kevyemmällä tuella

tarkoitetaan Salon tuettua asumista. Tutkimuksessani selvitän mitä osaamista tai tukea nuori on omasta mielestään tarvinnut ja mitkä asiat häntä on auttanut omaksumaan riittäviä taitoja, jotta siirtyminen on ollut mahdollista. Tutkimuksen yhtenä tavoitteena on saada nuoren oma ääni kuuluviin, jotta sitä voidaan verrata siihen, minkä aikuiset ajattelevat olevan tässä nivelvaiheessa tärkeää. Vai nouseeko esiin kenties jotain sellaista, mitä aikuiset eivät ehkä ole osanneet edes ajatella olevan tärkeää siirtymisen kannalta. Tutkimuksesta saatavilla tuloksilla on tarkoitus kehittää jo olemassa olevaa itsenäistymisjanaa vastaamaan siirtymävaiheessa olevan nuoren tarpeita.

Laadullisella kehittämistutkimuksellani pyrin löytämään valideja vastauksia, jotka vastaavat tutkimuskysymykseen. Laadullinen tutkimusote on tähän oivallinen, koska se antaa mahdollisuuden perehtyä aiheeseen yksityiskohtaisesti. Sen avulla pääsen nuoren kokemusmaailman paremmin sisälle.

5 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

5.1 Tutkimusaineiston keruu ja analyysi

Haastateltavat nuoret ovat asuneet Kurkelan perheryhmäkodissa tai Kärkelän tukiasumisyksikössä, joka myöhemmin muuttui ryhmäkodiksi. Kaikki haastateltavistani ovat siirtyneet Salon tuettuun asumiseen, eli he ovat siirtyneet vahvan, ympärivuorokautisen tuen piiristä kevyemmän tuen piiriin. He kaikki ovat saapuneet Suomeen ilman huoltajaa, mutta osa heistä on tullut veljensä kanssa. Haastatteluun osallistuvien ikärakenne on 16-18 vuotta. Yhtä lukuun ottamatta he ovat kaikki Lähi-Idästä. Jotkut olivat muuttaneet yhdessä toisen pojan tai veljen kanssa asumaan siirtyessään tuettuun asumiseen. Haastatteluhetkellä he kaikki asuivat kuitenkin yksin. Haastatteluun osallistuvat valikoituivat yhdessä tukiasumisyksikön johtajan kanssa. Kriteereinä haastatteluun osallistumisessa oli mahdollisimman hyvä suomen kielen taito, koska en käyttänyt tulkkia. Yritimme pitää kiinni myös siitä, etten haastattelisi ketään jota olen itse työssäni ohjannut. Tärkein kriteeri oli tietenkin se, että nuori olisi siihen itse halukas. Yksi haastateltavistani oli kuitenkin entinen omaohjattavani. Perustelut valinnalleni on se, että minulla ei ollut häneen syvää, kiinteää suhdetta. Työkuvani muutoksen vuoksi hän tukeutui enemmän muihin ohjaajiin. En ole myöskään ollut häneen kertaakaan yhteydessä hänen muutettua tuettuun asumiseen.

Olin sopinut tuetusta asumisen kanssa, että he ottavat yhdessä valitsemiimme nuoriin ensin yhteyttä ja varmistivat, ovatko nuoret halukkaita osallistumaan ja pyysivät lupaa antaa numeronsa minulle. Yhtä lukuun ottamatta kaikki yhteydenotot olivat suostuvaisia. Yhden nuoren haastattelu peruuntui aikataulullisista syistä. Tämän jälkeen minä otin heihin yhteyttä henkilökohtaisesti ja sovin tapaamisesta. Haastattelin yhteensä viisi nuorta. Kaikki haastattelut suoritettiin Salon kaupungin pääkirjastolla neuvotteluhuoneessa, joka oli häiriötön, ikkunaton ja riittävän rauhallinen tila. Puhelimessa kerroin nuorille, mitä haastattelu koskee ja miten tulen säilyttämään heidän anonymiteettinsä. Puhelun jälkeen laitoin vielä viestin perään, jossa kerroin tapaamisajan ja paikan.

Opinnäytetyöni on kvalitatiivinen tutkimus, jonka tulosten avulla voidaan kehittää käyttökelpoinen ratkaisu työelämän käytäntöön. Laadullinen, eli kvalitatiivinen tutkimus auttaa ymmärtämään tutkittavaa ilmiötä syvällisemmin. Laadullisen tutkimuksen tarkoituksena on tutkia yksittäisiä tapauksia. Laadullisen tutkimuksen tuloksia ei voida yleistää, mutta

se antaa syvällisen katsauksen ja ymmärryksen tutkittavana olevaan aiheeseen. Laadullisen tutkimuksen tavoite on tutkittavan ilmiön kokonaisvaltainen ymmärtäminen ja tulokinnan antaminen. (Kananen 2014, 18-19.)

Opinnäytetyössäni käytin teemahaastattelua tiedonkeruu menetelmänä. Nauhoitin haastattelut ja käsittelin aineiston puhtaaksikirjoittamalla ja litteroimalla. Yritin muotoilla kysymykset siten, etteivät ne ole johdattelevia, eivätkä kannusta vastaamaan kysymyksen esittäjää mukaillen. Tarkoitus oli saada nuori vastaamaan omien henkilökohtaisten ajatusten pohjalta. Kysymysten avulla sain tietoa siitä, mitä nuori itse ajattelee tarvitsevansa nivelvaiheesta siirtyessään vahvasta ammatillisesta tuesta kevyemmän tuetun asumisen piiriin. Minkälaiset taidot ja kyvyt ovat tärkeitä kulttuurista näkökulmaa unohtamatta. Mielestäni teemahaastattelu on sopiva tiedonkeruu menetelmä, koska halusin saada tietoa itsenäistymiseen liittyvistä nuorten osaamisesta ja taidoista ilmiönä. Teemahaastattelu mahdollistaa vapaan keskustelun teemojen pohjalta ja lisää ymmärrystä tutkimusongelmaa kohtaan. (Kananen 2014, 72).

Minun oli mietittävä kysymysten asettelu niin, että käyttäisin mahdollisimman yksinkertaista kieltä koska en käyttänyt tulkkia haastatteluissa. Oli myös varauduttava siihen, että joitakin kysymyksiä pitäisi tarkentaa ja niin myös kävi. Yhdestä nuoresta minulle jäi tunne, että ymmärsikö hän kysymykset oikein tai jos ymmärsikin, niin pystyikö hän vastaamaan niihin kuitenkin haluamallaan tavalla, eli oliko hänellä riittävä kielitaito ilmaisemaan ajatuksiaan, siten kuin olisi tahtonut. Kuitenkin, kun kävin aineistoa läpi myöhemmin, näin, että hän oli vastannut lähes kaikkiin kysymyksiin loogisesti.

Ennen varsinaista haastattelukierrosta suoritin yhden koehaastattelun nuorelle, joka oli ollut omaohjattavani. Näin sain harjoitella välineistön käyttöä ja tarkastella kysymysten toimivuutta. Tämän koehaastattelun jälkeen muutin kysymyksiä ja teemoja toimivammiksi.

Nauhoitin haastattelut ja siirsin ne tietokoneelleni aineiston käsittelyä varten. Litteroin aineiston lähes sanatarkasti. Jätin kuitenkin tauot ja hymähdykset ja muut äänteet merkitsemättä, koska se yhteiskuntatieteessä harvoin tarvitaan niin tarkkaa litterointia. (Kananen 2014, 102) Litteroinnin jälkeen mietin pitkään, miten lähden aineistoa koodaamaan. Koin tämän varsin hankalaksi vaiheeksi. Lopulta, erinäisten yritysten jälkeen päädyin käyttämään tekstinkäsittely ohjelmaa raakatekstin koodaamiseen. Sitä ennen olin kuitenkin koodannut Teemat eri väreillä. **Teema 1 on punainen**, **Teema 2 on vihreä** ja **Teema 3 on liila**. Väritetystä tekstistä nostin mielestäni tärkeitä kommentteja lihavoinnin

avulla esiin tekstistä. Omat kysymykset merkitsin mustalla lihavoinnilla. Tämän jälkeen luetteloin tekstin niin, että oikeaan reunaan tuli kolme saraketta Taso 1, Taso 2 ja Taso 3. Kolmanteen tasoon merkitsin yläkäsitteen, tekstistä. Tämän jälkeen keräsin kaikki yläkäsitteet teemoittain yhteen, niin että pystyn näkemään selvästi sen mitä aineistosta nousee esiin.

Alla on otos koodauksesta.

<p>Tärkein taito osata? suomen kieli on tärkeämpi kuin kaikki, koska jos sä haluat jatka elämää ja elä suomessa pakko oppia suomea. esim. meet kauppaan ostamaan jotain tai meet johonkin ja meet esim helsinkiin ja olet eksynyt. ja voit kysyä osoite. Kaikissa paikassa on tärkeä, pakko osata. Tärkein taito osata toi suomea.</p>	<p>Suomen kieli on kaikkein tärkeintä, koska se helpottaa kaupassa käyntiä ja selviytymään haastavista tilanteista</p>	<p>Tärkeintä on suomen kielen oppiminen</p>	<p>suomen kielen oppiminen</p>
---	---	--	---------------------------------------

Taulukko 1. Esimerkki koodauksesta

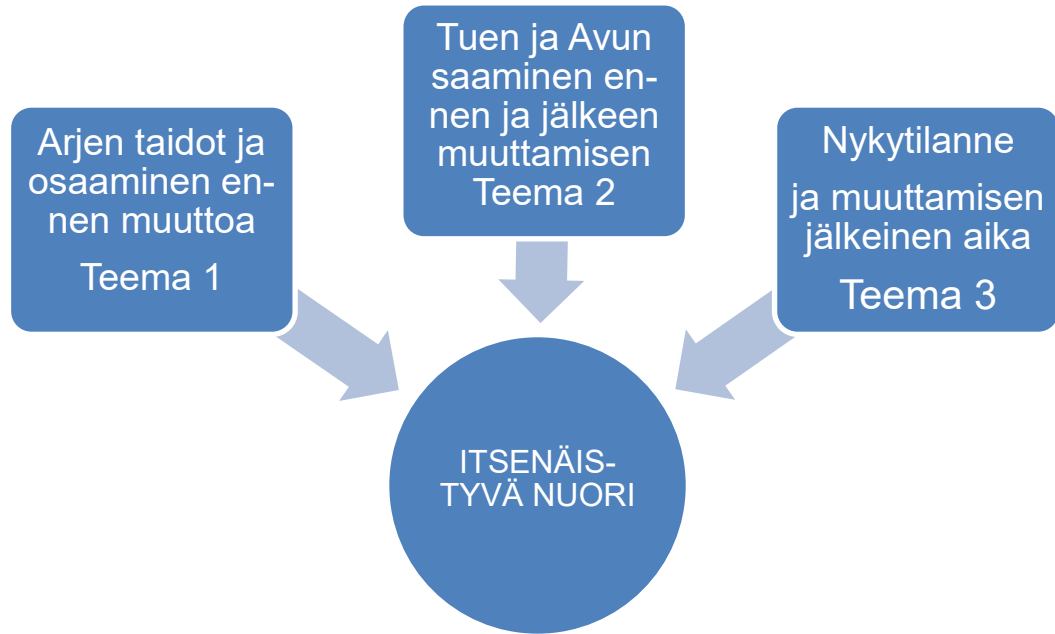
5.2 Teemahaastattelu ja aihealueet

Teemahaastattelu on ikään kuin eräänlainen keskustelu, jossa tutkija vuorovaikutuksessa pyrkii selvittämään haastateltavilta häntä kiinnostavat tutkimuksen aihepiiriin liittyvät asiat. (Eskola & Vastamäki 2010, 26). Aihepiirit eli teema-alueet ovat etukäteen määriteltä. Niiden järjestys ja laajuus voi kuitenkin vaihdella haastattelusta toiseen. Haastattelijalla voi olla jonkinlainen tukilista mukana, josta hän voi varmistaa, että kaikki aihealueet tulee läpikäytyä. (Eskola & Vastamäki 2010, 28-29.) Teemahaastattelun aihealueet määrittävät sen mistä keskustellaan. Kysymyksiä ohjaa tietenkin tutkimusongelma, johon etsitään vastausta. (Kananen 2014, 72).

Teemojen avulla tutkija pystyy analysointivaiheen avulla rakentamaan holistisen kuvan ja ymmärryksen tutkimuskohteesta. (Kananen 2014, 72). Teemat käydään läpi haastateltavan kanssa ja niiden avulla luodaan keskustelumainen tilanne, jossa haastateltava saa kertoa aiheesta vapaasti. Tarvittaessa tutkija voi esittää tarkentavia kysymyksiä. (Kananen 2014, 76.). Kävin haastateltavien kanssa läpi aihealueet, mistä keskustellaan.

Aloitin haastattelun kysymällä nuorelta tämän hetkiset kuulumiset. Kysyin ikää ja opiskelupaikasta ja asumisolosta haastatteluhetkellä sekä kauanko nuori on ollut Suomessa? Tämän jälkeen laitoin sanelimen päälle ja aloitimme ensimmäisestä teemasta. Teema kohtaiset kysymykset (LIITE 1) olivat kronologisessa järjestyksessä. Ensimmäinen teema käsitteli sitä aikaa, kun nuori asui vielä yksikössä ja harjoitteli itsenäistymiseen liittyviä taitoja. Toinen teema käsitteli tuen ja avun riittävyyttä. Mitä nuori ajatteli siitä ennen muuttamista tai muuttamisen jälkeen. Oliko se hänen mielestään riittävää ja missä olisi tarvinnut lisää apua/tukea. Kolmas teema oli suppein kaikista ja käsitteli muuttamisen jälkeistä aikaa ja nykytilannetta. Nuori sai kertoa muun muassa mitä hän ajattelee yksin asumisesta. Hän sai myös antaa tärkeimmän neuvon samassa tilanteessa olevalle nuorelle.

Soitin jokaiselle nuorelle vielä ennen kuin lähdin kotoa ja varmistin, että nuori muistaa tulla oikeaan paikkaan sovitusti. Jokainen nuori tuli melkein suoraan koulusta haastatteluun. Ymmärsin, että kukaan heistä ei ollut syönyt muuta kuin kouluruuan. Ensimmäisen haastattelun jälkeen otin mukaani juotavaa ja vähän suolaista. Ne eivät kuitenkaan tehneet kauppaansa. Seuraavassa kuviossa kuvaan teemahaastattelun aihealueet. Teema-aiheet etenevät kronologisessa järjestyksessä siten, että ensin käsitellään aikaa ennen muuttoa, mitä osaamista ja mitä taitoja nuori ajatteli tarvitsevänsä ennen muuttamista. Toisessa teemassa käsitellään tuen ja avun saamista ennen ja jälkeen muuttamisen. Mitä tukea ja apua nuori koki tarvitsevänsä ja mistä hän sitä sai ja millä tavalla. Kolmas teema-aihe auttoi keskustelemaan haastatteluhetkellä olevasta tilanteesta ja tulevaisuuden tavoitteista. Siitä mitä taitoja nuori ajatteli vielä tarvitsevänsä. Lopuksi hän sai antaa omasta mielestään tärkeimmän neuvon kuvitteelliselle nuorelle, joka olisi muuttamassa omaan asuntoon ja joka olisi samassa tilanteessa kuin hän.

Kuvio 5. Teema haastattelun aiheet

Tutkijan on tiedettävä aiheesta jo jotain, jotta hän voi laatia aihealueet. Ennakkokäsitysten pohjalta tutkija laatii haastattelurungon. Haastattelun aikana nouseviin uusiin aihealueisiin tutkija tarttuu välittömästi ja keskusteluttaa tutkittavaa aiheista lisää. Teema-haastattelusta valitaan aloitus aiheeksi, yleinen taso, josta siirrytään syvempiin kysymyksiin. Tapaa voidaan verrata sipulin kuorimiseen. Kerros kerrokselta päästään lähemmäs ydintä eli ratkaisua. Haastateltavan luottamus kasvaa ja hän uskaltaa avautua enemmän. (Kananen 2014, 77.)

5.3 Tutkimusetiikka ja luotettavuus

Tutkimusaineiston keruun, käsittelyn ja tulosten julkaisemisen kannalta tärkein asia on tietosuoja. Henkilötietolaki säätelee tunnistettavien asioiden käsittelyä. Tunnisteellisia tietoja voi kerätä ja säilyttää kun se on tarkoituksenmukaista tutkimuksen kannalta. Tutkittavaa aineistoa ei saa säilyttää huolimattomasti, vaan aineiston suojaaminen pitää suunnitella huolella. Tarpeeton aineisto tulee hävittää asianmukaisesti. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2009.)

Tutkimuskohteeni on herkässä ja haavoittuvassa asemassa olevia oleskeluluvan saaneita nuoria. Tästä syystä minun on otettava huomioon luottamuksellisuus ja tietojen käsittelyn niin, että he voivat säilyttää yksityisyytensä ja anonyymiytensä. Kerroin heille, että nauhoitettu aineisto tulee vain minun käyttööni ja että aion hävittää aineiston, kun en sitä enää tarvitse. Kerroin, että siirrän sen omalle tietokoneelleni, johon vain minulla on käyttöoikeus. Kerroin, etten tule mainitsemaan heidän nimiään tai muita tuntomerkkejään, niin että heitä voisi aineistosta tunnistaa. Kaikki tuntuivat hyväksyvän tämän, eikä kukaan kysynyt asiasta enempää. Minusta tuntui, että haastattelu paikka oli hyvä, koska tila oli täysin häiriötön. Se sijaitsi Salon pääkirjaston alakerrassa, jossa ei ollut ikkunoita, eikä käytävillä ollut paljon liikehdintään, niin saimme olla siellä aivan rauhassa. Kaikki osallistuivat haastatteluun vapaaehtoisesti. Riitti, että he antoivat suullisen suostumuksen haastatteluun.

Haastattelutilanteet olivat leppoisia. Joistakin olin vaistoavina kiireen tunnetta haastattelun loppupuoliskolla. Uskon, että haastattelut järjestyivät näin helposti siksi, että kaikki haastateltavat tunsivat minut entuudestaan. Vaikka yksi sanoikin hämmästyneenä ensin, ”Ai, se olitkin sinä!” Uskon, että heidän oli helpompi kertoa minulle ajatuksiaan, koska olin tuttu. Haastattelujen ilmapiiri oli lämminhenkinen. Monia muistoja heräsi eloon Kärkelän ajoilta. Lämpimiä muistoja ja vähän haikeitakin. Toisaalta oli ihana nähdä miten nuoret ovat päässeet elämässään eteenpäin ja miten he ovat pärjänneet.

Tutkimusaineiston hankinnan peruskriteerinä on luotettavuus. Sitä arvioidaan periaatteessa kahdella eri tavalla. Ensinnäkin, miten hyvin kokoamat tiedot kuvaavat juuri niitä asioita, joihin tutkimuksessa on tarkoitus perehtyä. Tämä tarkoittaa aineiston sisäistä luotettavuutta. Ulkoinen luotettavuus taas on sitä, että tutkija pohtii ennalta, onko koottujen tietojen pohjalta mahdollista edes tehdä yleisiä päätelmiä. Nämä kaksi asiaa kulkevat käsikädessä siten, että jos aineiston sisäinen luotettavuus jää huonoksi, ulkoisellakaan luotettavuudellakaan ei ole paljonkaan merkitystä. (Hakala 2010, 23.)

Tutkimuskysymys ja tutkimusmenetelmä vastaavat siihen mitä on lähdetty tutkimaan. Laajemmilla teema-aiheilla ja suuremmalla määrällä kysymyksiä, oltaisiin päästy syvemmälle nuorten mieleen. Nyt tunnin mittainen haastattelu ei ehkä antanut kokonaiskuvaa nuoren tilanteesta. Tai mukana olisi pitänyt olla tulkkki, joka olisi varmistanut, että nuori ymmärtää tarkalleen mitä kysymyksellä haetaan. Toisaalta tutkimus luo kuvan nuoren tämän hetkisestä ajatusmaailmasta ja osaamisesta myös kielitaidon osalta. Se, että tunsin nuoret, ennestään, voidaan nähdä hyvänä tai huonona asiana. Hyvä asia siinä, oli

se, että minun oli helppo luoda keskustelumainen ilmapiiri. En kokenut kenenkään nuoren kohdalla jännittyneisyyttä. Koska tunsin heidät aikaisemmin ohjaajan roolissa, minulla oli välillä houkutus tehdä omia johtopäätöksiä ja tulkintoja siitä mitä he vastasivat. Yritin kuunnella mahdollisimman objektiivisesti, antamatta aikaisemman työroolini vaikutta haastatteluihin. Yritin esittää kysymyksiä, niin kuin en tuntisi heitä ennestään, ikään kuin en tietäisi millaista heidän elämä oli ollut asumisyksiköissä.

6 TUTKIMUSTULOKSET

6.1 Arjen taidot ja osaaminen ennen muuttoa.

Käsittelen tutkimustulokset teema-aiheiden mukaisessa järjestyksessä. Ensimmäisestä teema-aiheesta nousi esiin nuorten kokemus itsenäisen elämän hallinnasta sekä arjen hallinnan taidoista ja opettelusta ja oppimisesta. Arjen hallintaan liittyi ruuan valmistaminen, ruuan hankkiminen eli kaupassa käynti ja rahan käyttö. Muiden arjen taitojen opettelu, kuten siivoaminen, itsenäinen herääminen, kouluun lähtö, pyykin pesu koettiin asioiksi, jotka jo osattiin ennen muuttamista. Nuoret kokivat, että kyseisiä taitoja oli opeteltu riittävästi ennen yksiköstä pois muuttoa. Ainoastaan Ruuan laitto ja ruoka-aineiden hankinta koettiin yhtä lukuun ottamatta haastaviksi taidoiksi ennen muuttoa. Toinen vahvasti esiin noussut seikka nuorten kokemana arjen taitojen osaamisen kannalta oli suomen kielen oppiminen. Suomen kulttuuritapoja pidettiin myös tärkeänä asiana osata. Nuoret kokivat, että suomen kielen taito mahdollisti myös sosiaalisen kanssa käymisen ja opiskelun.

Kaupassa käyminen ja ruuan laitto taidot tuntuivat nuorista alkuun vaikealta. Toisaalta arjen taitoja opittiinkin jo ennen muuttamista.

"Kärkelässä mä oppin siivous, ruoka laitto tai sitten pukeutuminen pyykki ihan kaikki." (1)

"Ruokan ostaminen oli vaikeaa. ennen mä en osannu tehdä ruoka, en tienny mitä mä voin osta ja mitä mä teen en..." (2)

"Ostaa ruokaa, ennen oli vaikea, mitä minä tarvitsen mitä täytyy ostaa, en oppinut...miten voi saada sellasta ruokaa mitä haluan, en ymmärtänyt mitä tämä ruokaa, pitää tiedä mitä lihaa. en tiennyt kaupassa millainen liha on. en ymmärtänyt mitä ostaa, miten voi tehdä ruokaa, mitä tarvitsen siellä." (3)

Vastauksista käy ilmi, että kaupassa käynti koettiin vaikeaksi. Yksi nuori oli huolissaan lihan laadusta. Vakaumuksellisista syistä, piti huolehtia siitä, että liha oli oikeanlaista. Vaikeaksi koettiin myös tarvikkeiden ostaminen kaupasta ruuan valmistamista varten, koska ei tiedetty mitä ainesosia ruokaan pitää hankkia. Kaikilla ei ollut riittävää ruuanvalmistus taitoa omaan asuntoon muuttaessaan, vaan taitoja harjoiteltiin vielä yhdessä asuintoverin kanssa muuttamisen jälkeen.

"...mut hyvä idea, mä asun kaverin kanssa. jos mä en tiedä hän tekee ja hän näyttää minulle, ja jos mä tiedän mä näytän. mitä sä et osannut." (1)

"...mä oppin youtubesta afganiruoka mä näyttä hänelle siitä tuli tämmönen..." (1)

"...ennen ku mä asun veljen kanssa. yleensä hän laitto ruokaa ja nyt mä laitan itte ruokaa. joskus mä soitan äidille ja hän neuvo miten mä voin tehdä tämä ruoka."
(2)

Yksi nuorista kertoo turvautuneensa veljen ruuanlaittotaitoihin, kun taas toinen seurasi asuinkaverin ruuanlaitto taitoja. Äidille soitettiin kotimaahan ja kysyttiin neuvoa esimerkiksi, paljonko suolaa tai öljyä piti lisätä ruokaan. Youtube opasti toista nuorta tekemään mieleistään ruokaa. Kaverille näytettiin aikaansaannosta. Tämä kertoo nuorten kekseliäisyydestä ja selviytymisestä. Ruokaa on pakko osata tehdä, jos haluaa selvitä itsenäisesti.

Nuorten kokemus siitä, millaisia taitoja aikuiset (ohjaajat) odottivat heillä olevan enne muuttamista.

"suun pitää ette tehdä ruokaa, ja herätä ja pakko käydä koulussa ja siivota ja tämösiä asioita". (4)

"mä opin (...) ruoka laitto, se on tärkeä se on iha tärkeää jos asuu yksin." (1)

"...herää aamulla ite mennä kouluun, tehdä ruokaa, hoitaa sun asioita ite, sitte ei tarvi ketään hoitaa sun asiat tämä juttui jotka oli tärkeit jos haluat lähtee pois sieltä."
(5)

Tutkimuksen nuoret eivät pääsääntöisesti tuoneet esiin rahankäytön haasteita. Yksi kertoi lainaavansa toisinaan veljeltään ja yksi kertoi ylipäätään, että raha on tärkeä asia. Sillä voi ostaa elämälle välttämättömiä asioita.

"Mun mielestä ihan helppo. ku mä en käytä alkoholi tupakkaa enkä huumeita, raha riittää iha hyvin mä käytän rahaan vain ruokaa ja vaatteisiin. aina mä jätän vähän rahaa. jos mä saan tämä summa. mä jätän kotiin. jos raha loppuu ja mulla vielä yks viikko ni mä otan kotoa. jos raha loppu ni kuka ei voi auttaa. mä en tykkä rahaa pyytää kenellä. mä opin itse. elämä opettaa. ku sä lähdit yksin oli pakko oppii." (5)

Nuorten kokemus suomen kielen osaamisesta ja oppimisesta nousi keskeiselle sijalle arjessa pärjäämisen kannalta katsoen. Yhtä tärkeänä koettiin Suomalaisen kulttuuriin ymmärtäminen ja sen toimintatapojen sisäistäminen

"hän täytyy tottua suomen kulttuuriin...meillä on ihan eri kulttuuri, jos hän ei opi suomenkulttuuri, hän ei jaksu hyvin elämää suomessa." (1)

"Suomen kieli. se oli ehkä tärkeämpi kaikista. jos sä osasit suomenkieli sitte sä pärjäsit kyllä ihmisen kanssa tekemisissä... noku jos mä en osais suomea, mä en

vois keskustella, mä en vois sanoo mitään, mä vain oon siellä ja ei saa vaan toimi näin.” (4)

Suomen kielen taito liittyi nuorten kokemuksen perusteella ihan kaikkeen tekemiseen. Nuoret kokivat, että kielitaito auttoi opiskelussa, ystävyysuhteiden rakentamisessa ja muussa sosiaalisessa kanssakäymisessä.

”... mä oppi tämä tauluaika. se on tärkeä, miten se toimii, jos hän halua tapaa joku ystävä täytyy kirjottaa muistiin. joskus elä on tämmönen ei voi mennä täytyy ilmoittaa toiselle...” (1)

”... suomessa sä saat kaikki jos sä haluat ja yrität. Ketää ei voi tehdä sulle mitää pahaa. sä et pelkää paljon juttuja. laki on keskellä. kaikki mitä tapahtuu vain älä tee virheitä. sä et pelkää mittää. esim. jos joku tekee sulle jotain. suomen laki on sun puolella...” (5)

6.2 Tuen ja avun saaminen ennen ja jälkeen muuttamisen

Toisen teeman aihe käsitteli sitä, miten nuori koki tuen ja avun saamisen ennen yksiköstä pois muuttoa ja sen jälkeen, kun hän oli muuttanut tuettuun asumiseen. Nuoret kokivat, että he olivat saaneet riittävästi tukea ennen muuttamista arjen taitoihin liittyvissä asioissa ohjaajilta, jotka työskentelivät heidän kanssaan. Muuttamisen jälkeen tukea arkeen liittyvissä asioissa antoivat tuetun asumisen ohjaajat. Nuoret osasivat kertoa, että tuetun ohjaajien rooli oli erilainen, he auttoivat eri asioissa kuin yksikön ohjaajat. Yksikön ohjaajat auttoivat konkreettisissa arjen asioissa, kuten pyykinpesu, rahan käyttö jne.

”... mun oma ohjaaja viimistä kuukausi paljon puhuttiin semmosta, tämä ja tämä piti osata. sitte mä osasin... Hän näytti, näyttämällä. Hän tehti ensin itse ja sitte mä opin ja näyttikin sillä näin näin ja mä opin.” (3)

Tuetun ohjaajien apu oli enemmän neuvontaa esimerkiksi, KELA:an liittyvissä asioissa tai lääkärin ajan varaamisessa. Nuoret kokivat, että isoissa ongelmissa pitää kääntyä poliisin tai ambulanssin puoleen, mutta jos täytyy kysyä jotain, niin voi soittaa toimistoon.

”...meijän toimistolla. ne auttavat vähän. esim olet kipee et pysty mennä lääkäriin. esimerkiksi avaimet jäi kotiin.” (2)

Ystävien tuki ja ystävyys nousivat myös tästä teemasta esiin. Nuoret kokivat ystävyys-suhteet tärkeiksi. Ystävät koostuivat heistä, joiden kanssa oltiin asuttu samassa yksikössä, heistä joilla on samanlainen tausta. Toisen polven maahan muuttajista. Suomalaisiakin ystäviä oli, mutta he olivat enemmän koulumaailmassa olevia kavereita. Tosin jotkut viettivät vapaa-aikaakin heidän kanssaan.

"... samat ystävä ku kärkelässä ja luokkakaveri. mutta tulla ystäväksi on vähän vaikea, en tiedä miksi. suomalainen ei ole ihan sosiaalinen. ei tule heti tuttavainen. esimerkiksi kun olemme luokassa ole ihan kaveri ja ku ei ole luokassa, se on erillainen. miten voi sanoa, se on vähä kulmä." (1)

"... vain kaverin kanssa. tuntuu et on perheen kanssa. on suomalaisia kaverit. ei sama kuin esimerkiksi parhaat kaverit, maahanmuuttajia, mut ne syntyy suomessa. Mut suomikaverit vain koulussa liikunnassa, joskus vapaa aikaa. useimmat maahanmuuttajia. Me puhutaan kaikki sama, kun mun perhe, sama ku mä kysyn mun isä tai äiti." (5)

Ystävilta saatiin myös tukea ja apua, silloin kun tuetun ohjaajat eivät olleet paikalla. Esimerkiksi viikonloppuna ja iltaisin. Yhdellä nuorella oli kaksi suomalaista ystävää, jotka auttoivat häntä käytännön asioissa, kuten papereiden täyttämässä ja suomen kielen opettelussa.

"... mun omalta muijalta...ei se ei se oo mun tyttöystävä mut joo...Mut sul on joku naispuolinen ystävä? kyllä. pitäiskö mun sanoo vai ei...kaks ne on. niit on kaks... mieluummin heiltä, ku mun omaohjaajalta... no esimerkiksi ku klo neljän jälkeen ne ei vastaa mun viestii eikä puhelimeen. Ketkä? ne ohjaajat. neljän jälkeen ne ei vastaa ja viikonloppuna ne ei vastaa." (4)

Vaikeimpia asioita omaan asuntoon muuttamisessa oli nuorikohtaiset kokemukset. Yksi koki haasteellisena asunnon etsimisen, kun hän muutti ystävän ja hänen yhteisestä asunnosta. Yksi nuorista koki ympäristön hallinnan vaikeimpana asiana. Miten löytää oikea reitti kodin ja koulun välillä. Miten tietää millä pysäkillä pitää jäädä pois. Kaksi nuorista koki yksin asumisen aluksi pelottavana.

"...sillon oli vähän vaikeaa, mä pelästyin vähän. Alussa oli vaikeaa vähän. ennen sä et ollu yksin." (2)

"...vaikea löytää kouluun, koska se on uusi paikka. mä menin bussi, mä en tiedä, mä menny ohi mun koti. mä menin pois, mä en tienny missä mä olen." (1)

"Asunto etsiminen. Pari viikkoa tai yks viikko aikaa löytää asunto. Sä et pääse mihinkään sä et löytää asunto tällä ajalla. Löysin ihan yksin." (Tori.fi netti sivu tyttöystävältä) (4)

Yksi nuori koki vaikeana yksin kaikesta vastaamisen. Hän oli jakanut aiemmin asuintoverinsa kanssa kaupassa käynnin ja ruuanlaittamisen, mutta nyt kun hän asuu yksin, vastuu jää yksin hänen harteilleen.

"...Osta ruoka, silloin ku olimme kaksi ostimme kerralla kaikki, nyt mun pitää käydä yksin ja nyt tehdä ruoka yksin jos esim on kuntosali ni hän teki ruoka ja jos hän ei kotona, mä teke ruoka. nyt vähä vaikea ku mä tule myöhä ja pitä laittaa ruoka ja on väsynyt ja tulee kotii, pitää vähä makaa. tehdä itse kaikki" (3)

Toisaalta taas yksinasumisessa on hyvätkin puolensa, kuten oma päätäntä valta.

"... sinä päätät itse mitä tehdä, silloin piti keskustella mitä ruokaa, pestä pyykkiä siivota kuka sinä vai minä. Nyt ei tarvi keskustella. Voi tehdä ite. Joskus mä teki ruokaa hän sano, mä en syö tämä, mun mielestä tämä ei ole hyvä ruoka. Jos mä kävin kaupassa ja vaikka mä olin kiinnostu jotain kaupassa ja hän ei kiinnostu ja ostin ja tuli ongelma; Miksi sä osti. Joskus en tienny hän ei pidä jäätelö siten tuli kotiin hän sano mä en tykkää mä tuli vihainen. sitten piti keskustella mitä sä pidä." (3)

6.3 Nykyhetki ja muuttamisen jälkeinen aika

Kolmas teema-aihe käsitteli nuoren kokemuksia tästä hetkestä ja muuttamisen jälkeisestä ajasta. Itsenäisen elämän hallinta nousi haastattelussa voimakkaimpana käsitteenä. Pärjääminen tuntui hyvältä.

"... ei mun tartte enää puhuma ohjaajan kanssa. esim varata lääkäriaika. Mä itte soittaa tai vaihtaa aikaa. Jos kodissa tarttee talonmiehen mun pitää itse soitta. Tällä hetkellä mä melkein osaan, mikä se on se hakemus, Te-toimistoon tehdä itse. Mun ohjaajakin sano, et sä et tartte enää meitä, pikkuhiljaa sä pärjät itse sä pääset pois.... En mä tarvi kauheesti ohjaajaa enää." (4)

He kokivat yksin asumisen hyvänä asiana, vaikka suurin osa heistä tunsi välillä yksinäisyyttä. Nuoret kokivat yksinäisyyden nostavan ikävän tunteita pintaan. Kotimaahan jäänyt perhe nousee mieleen ja sitä ikävää on vaikea kestää. Ikävää ja yksinäisyyttä hälvennetään ystävien tuella. Yksi nuori kertoi puhuvansa tunteistaan entisen edustajansa kanssa.

"Tällähetkellä kaikki ok. toinen asia on tämä. mun perhe asuu afganistanissa, sitte mulla tulee ikävä. Se on vaikee, se on ihan vaikee, koska mun maassa ei rauhallinen. Ajattelen täällä ajattelen mun perhe. se on ihan iso ongelma. Siellä ei antenni toimi. Täällä ei ketään kenen kanssa puhua". (1)

"...mun piti saada perheitä. Esimerkiksi vaikka äiti... he ovat siellä, kyl mä soitan kauan sitten. heidän piti tulla pari viikko sitten. Uutta vuotta heidän pitä soitta, mutta

ei tullu vielä. Mä en pysty soitta. Heidän piti tulla vuoren päälle ja soitta. se on vaikea. Ei ole soittanut. ei yhteyttä...” (3)

”joskus mulla, mä oon yksin kotona, tuntuu vähän huonosti. Kestää kaks päivää sitten näkee kaverit, sä unohda kaikki...” (5)

Yksi nuori tunsu voimakasta ikävää aikaan, kun hän asui vielä yksikössä. Kaiholla hän muisteli sitä aikaa. Hän osasi kuitenkin sanoittaa tunteitaan ja liitti sen siihen, että yksikössä oltiin asuttu melko kauan tiiviissä yhteisössä. Vaikka ikävä tuntui olevan suuri, hän näki myös pois muuttamisen hyödyn.

”...on se ihan kiva. Mutta joskus mä ajattelen ihan oikeesti, et miksi mä lähdisin pois kärkelästä ku meillä oli niin ihanat ohjaajat. Meidän kaveri oli siellä. Kaikki oli kiva. mulla tulee ikävä joskus kyllä. Toisaalta se on ihan ok ja ihan hyvä. Ikäväki on ihan normaali. Mä asuin siellä melkein puolitoista vuotta. on se normaali et tulee joskus ikävä... se oli niin ärsyttävää kärkelässä, ku me asuttiin niin kaukana metsässä. Me emme vois tavata ihmisiä. Me emme ollut ihmisten kanssa tekemisissä. Se auttanut tosi paljon ku mä muutin pois sieltä, on ollu ihmisten kanssa tekemisissä.” (4)

Yksi nuori koki hengellisyyden vahvistavan omaa elämäänsä. Hän pyrki noudattamaan uskonnollisia sääntöjä ja elämään niiden mukaan. Nuori kertoi tuntevansa välillä ahdistusta, kun omatunto soimasi.

”Yks juttu mulla on vähän huono. Koska elämä on lyhyt, mä halua ottaa mun uskonto kunnossa. mun mielestä kaikki... mä käytän mun uskonto... ni mun elämä menee hienosti, ja elämän jälkeen kaikki menee hienosti. Tämä asia se ahdistaa mua joskus. Täytyy olla se jumalan kanssa ok. Mä joskus tehdä huono, se ärsyttää ja ahdistaa” (5)

Nuoret saivat kertoa tärkeimmän neuvon, jonka antaisivat samassa tilanteessa olevalle nuorelle. Yksi nuorista luotti itsevarmuuteen ja oli sitä mieltä, että mitä vain voi saavuttaa, koska Suomessa autetaan. Yksi nuorista neuvoi harjoittelemaan arjen taitoja ennen muuttamista, etenkin ruuan laittotaito. Nuoret neuvoivat myös opettelemaan suomen kieltä ja opiskelemaan ahkerasti.

”...Pitäisi olla itsevarma ja luottaa itse ja yrittää jos sulla joku ongelma. Älä mieti ettet voi löytää se onnen ja yrittää ehkä sä saat mitä sä haluat. Vaikea vain jos et yritä tehdä mitään tai sä pelkää jotain. Mun mielestä suomessa voi tehdä mennä korkea. koska täällä auttaa.” (5)

Tärkein neuvo. ”... tärkeintä on suomen kieli. Ai nii, ku suomi on kaikkein paras maa, tiesiksää sen? The best. Suomi on paras maa, koska kaikki puhuu suomea ja mä ymmärrän sen ,ku mä en puhu englantia. Sillon ku mä kävin Itävallassa, mua ärsytti niin paljon, mä en osaa se englantia ja ne puhuu jotain löbölöbö, mä mietin miksi mä tuln tänne, miksi mä en jäänyt suomeen. On se ihan kiva suomessa, kaikki puhuu suomea.” (4)

7 JOHTOPÄÄTÖKSET

Opinnäytetyössä haetaan vastausta tutkimuskysymykseen; Mikä on yksin tulleen nuoren oma kokemus itsenäistymisprosessista siirtyessään kevyemmän tuen piiriin? Tähän liittyvät apukysymykset auttavat hahmottamaan mitä tutkimuksella haetaan. Apukysymykset ovat; Mitä osaamista ja taitoja yksin tullut nuori kokee tarvitsevansa, ja mitä apua ja tukea yksin tullut nuori kokee tarvitsevansa muuttaessaan kevyemmän tuen piiriin. Tavoitteena on saada riittävästi kokemusasiantuntija tietoa nuorilta, jotka ovat jo käyneet itsenäistymisprosessin läpi ja asuvat itsenäisesti Salon tuetussa asunnossa. Nuorten oma kokemus on tärkeä, jotta heidän ääneensä tulee kuulluksi. Tämä auttaa yksin tulneiden kanssa työskenteleviä kehittämään omaa työtään niin, että nuoren tarpeet tulee huomioiduksi arjen käytänteissä.

Opinnäytetyön tutkimustulosten avulla kehitetään jo olemassa olevaa itsenäistymismittaristoa palvelemaan sekä nuorta, että hänen kanssaan työskenteleviä. Mittariston avulla voidaan arvioida nuoren itsenäistymiseen liittyvien taitojen hallintaa.

Opinnäytetyön tutkimusote on kvalitatiivinen. Se on paras lähestymistapa, kun halutaan saada tietoa nuoren omasta kokemusmaailmasta. Tutkimus toteutettiin teema haastattelun avulla. Haastattelut toteutettiin keskustelumaisesti. Tämä mahdollisti vuorovaikutuksen lisääntymisen aiheiden ympärillä. Tutkimuksesta saatu aineisto analysoitiin litte-roimalla lähes sanatarkasti teksti, jonka jälkeen teksti koodattiin ensin eri väreillä teemojen mukaan ja sitten tekstin käsittelyohjelman avulla kolmeen eri tasoon. Kolmanteen tasoon kirjattiin tekstin yläkäsite.

Tutkimustuloksista saatiin selville, että haastateltavat nuoret pitivät tärkeänä itsenäistä selviytymistä ja arjen taitojen hallintaa. Suomen kielen taito oli heidän kokemuksensa mukaan myös tärkeää arjessa selviytymisen kannalta. Samoin kuin suomalaisen tapakulttuurin sisäistäminen. Arjentaidoista, ruuan valmistaminen koettiin eniten vaikeutta tuottavana asiana heti muuttamisen jälkeisenä aikana.

Lähes kaikki kokivat saaneensa riittävästi tukea ja apua ohjaajilta arjen taitojen opettelussa yksikössä asuessaan. Siirtyessään tuettuun asumiseen, lähes kaikki nuoret kokivat saaneensa riittävästi neuvontaa ja apua tuetun asumisen ohjaajilta. Ystäviltä saatu tuki koettiin myös tärkeäksi voimavaraksi. Nuoret kokivat myös, että itsenäisen elämä

sujui hyvin haastattelu hetkellä. Osa nuorista kertoi perhettään kohtaan tuntemasta ikävästään ja yksinäisyyden tunteistaan.

Tutkimuksesta saadut tulokset vastaavat kysymykseen Mikä on yksin tulleen nuoren oma kokemus itsenäistymisprosessista hänen siirtyessä kevyemmän tuen piiriin. Vastaus saatiin myös kysymyksiin Mitä taitoja ja osaamista nuori kokee tarvitsevansa ja mitä tukea ja apua hän kokee tarvitsevansa. Tulin tähän johtopäätökseen sen perusteella, mitä nuoret kertoivat haastattelun aikana.

Kaikki viidestä haastateltavasta kokivat, että ruuanlaittotaito oli tärkein taito osata arjen hallinnan kannalta. Kaikki viisi olivat myös sitä mieltä, että suomenkielentaito edistää elämänhallintaa arjessa. Kaksi viidestä koki, että ruuan ostaminen kaupasta alkuun oli vaikeaa.

Kolme viidestä kertoi saaneensa ohjaajilta apua arjen taitojen opettelussa, kuten pyykinpesussa ja siivoamisessa. Yksi kertoi, että ohjaajat auttoivat sosiaalisten tilanteiden hallinnassa. Neljä viidestä kertoi ystäviltä saamansa tuen olevan merkityksellistä. Kaksi viidestä kertoi saaneensa tukea perheeltään, jotka eivät asu suomessa.

Neljä viidestä nuoresta kertoi yksin asumisen tuntuvan hyvältä tai kivalta. Kaksi viidestä kertoi ikävöivänsä perhettään, Yksi kertoi tuntevansa olonsa yksinäiseksi välillä ja yksi kertoi ikävöivänsä yksikössä asumisen aikaa.

Kolme mainitsivat suomen kielen opetteluun ja opiskeluun tärkeimmäksi tavoiteltavaksi asiaksi, yksi mainitsi hengellisten asioiden tärkeyden omassa elämässään. Yksi kertoi halustaan saada suomalainen ystävä. Yksi nuorista sanoi vielä, suljettuani nauhurin, tärkeän viestin yksin tulleiden lasten kanssa työskenteleville.

”Ohjaaja pitäis enemmän huolehtia jos lapsi tullut yksin suomeen ja jos hän on yksin huoneessa ja pitäisi mennä kysymään miten sä voit ja kuunnella koska lapsi ikävä kotiin, äiti ja isää. ja jos lapsi reagoi negatiivinen, ohjaaja antaa olla ja tulee hetken päästä kysy uudestaan. pitäisi ymmärtää enemmän.” (1)

Tämä lausahdus jäi nauhoituksen ja analysoinnin ulkopuolelle, mutta tuli tunne, että nuoren oli tärkeä saada kertoa ajatuksena.

Kaikista haastateltavista nuorista huokui luottamus omaan pärjäämiseen ja siihen, että elämä kyllä kannattelee.

8 POHDINTA

Tutkimuksen tavoitteena on tutkia Suomeen yksin tulleiden, oleskeluluvan saaneiden kokemusta itsenäistymisvaiheesta, kun he ovat siirtymässä vahvan tuen piiristä kevyemmän tuen piiriin. Sitä mitä osaamista ja mitä tukea ja apua he kokevat tarvitsevansa. Tutkimus ote on kvalitatiivinen ja tutkimusmetodinä on teemahaastattelu. Tutkimus on toteutettu viiden kokemusasiantuntija haastattelun avulla. Yksi haastateltavista on muuttanut perheryhmäkodista ja neljä muuta suoraan vastaanottovaiheen yksiköstä Salon tuettuun asumiseen. Teemahaastattelun aiheita on kolme, jotka käsiteltiin kronologisessa järjestyksessä. Haastattelu aineisto on analysoitu ja teksti on koodattu niin, että tekstistä esiin nousseiden pääluokkien avulla on voitu tehdä johtopäätöksiä.

Tutkimussuunnitelmassa on käsitelty asioita, jotka liittyvät tutkimusaiheeseen ja joiden on arveltu olevan merkityksellisiä tutkimuksen kannalta. Tutkimuksesta saadut tulokset vastasivat pääosin siihen, mitä odotettiin. Toisaalta tutkimuksesta nousi esiin asioita, joita ei ensisijaisesti ajateltu olevan tärkeitä muuttamiseen liittyvien taitojen kannalta. Verrattaessa tuloksia HALATEN- hankkeen sisältä tehtyyn tutkimuksesta saatuihin tuloksiin tai Trust-hankkeen sisällät tehtyihin tutkimuksesta saatuihin tuloksiin, voidaan todeta, että Opinnäytetyön tutkimustulokset ovat yhteneväisiä. Suomen kielen taito ja sen oppiminen nousi merkittäväksi asiaksi itsenäisen elämän hallinnan kannalta nuorten kokemana. Tätä ei odotettu tutkimusta tehdessä. Tutkimuksesta nousi esiin arjen taitojen hallinnan lisäksi ystävyysuhteiden merkitys ja psykososiaalisen tuen tarve. Nämä ovat myös yhteneväisiä sekä teoriaosuudessa käsiteltyjen asioiden, sekä aikaisemmin tehtyjen tutkimustulosten kanssa. Voidaan siis todeta, että tutkimuskysymykset vastasivat tutkimuksesta saatuihin tuloksiin ja että tutkimus on validi tällä otannalla näistä nuorista. Jos tutkimusta laajennettaisiin koskemaan suurempaa joukkoa yksin tulleita, oletus on, että tulokset olisivat samansuuntaisia.

Tutkimus eteni suunnitelman mukaisesti, pari viivästyttä lukuun ottamatta, jotka johtuivat inhimillisistä tekijöistä. Haastateltavien valinnassa tapahtui myös muutoksia, tutkimuksen tekijästä riippumattomista syistä. Olisi myös ollut hyvä tutkimuksen kannalta, että otanta olisi ollut suurempi, nyt se jäi varsin suppeaksi. Haastatteluiden tekemiseen olisi voinut varata hieman pidempi aika, jotta asioita oltaisiin voitu pohtia pidempään yhdessä. Tunti tuntui joidenkin kohdalla aika lyhyeltä ajalta. Tosin epäselväksi jää, olisiko sillä ollut

vaikutusta tutkimustuloksiin. Tulkin käytön mahdollisuus haastatteluissa, olisi mahdollistanut niiden nuorten haastattelun, joiden suomen kielen taito oli puutteellisempi. Tutkimusotanta oli myös sellainen, että kenelläkään ei ollut suurempia henkilökohtaisia ongelmia, kuten mielenterveyteen tai koulunkäyntiin liittyviä ongelmia. Jos haastateltavien nuorten joukossa olisi ollut nuoria, jotka kamppailevat tämän tyyppisten ongelmien kanssa, olisiko se vaikuttanut tutkimustulokseen.

Tutkimustuloksia voidaan hyödyntää toimeksiantajan suunnittelemaan itsenäistymismittariston kehittämiseen. Tutkimusta tehdessä nousi kysymys yksin tulleiden nuorten ja kantaväestön ystävyysuhteiden kehittämiseen. Aiheen parissa voisi jatkaa tutkimusta siitä, mitä nuorille kuuluu sen jälkeen, kun jälkihuollon kaltaiset tukipalvelut ovat päättyneet.

Opinnäytetyö prosessina oli haastava, mielenkiintoinen ja opettavainen. Yhteistyö sujui moitteettomasti toimeksiantajan ja Salon tuetun asumisen kanssa. Sain riittäväsi ohjauksellista tukea ja kannustusta työn eri vaiheissa.

LÄHTEET

Alitolppa – Niitamo, A. 2014. Ilman huoltajaa uudessa maassa – Miten luoda turvallisuutta ja luotamusta nuoren elämään? Teoksessa Haavoittuvasta lapsuudesta ehjään aikuisuuteen. Toim. E. Heikkilä. Turku: Siirtolaisinstituutti. Tutkimuksia A 49. 79-87.

Anis, M. 2017. Maahanmuuttajat ja sosiaalityö. Teoksessa Sosiaalityön käsikirja. Toim. A. Kana-
noja, M. Lähteinen & P. Marjamäki. Tallinna: Printon, 323-330.

Anttila, R., Eronen, S., Kallio, M., Kanninen, K., Kauppinen, L., Paavilainen, P. & Salo, S. 2009. Persoona 2. Kehityopsykologia. 3.-7. uudistettu painos., Helsinki: Edita Prima.

Arvola, O., Kuikkaniemi, A. & Siren, H. 2014. Kohtaamisia – Ryhmätoteutukset yksintulleiden nuorten tukena. Teoksessa Haavoittuvasta lapsuudesta ehjään aikuisuuteen. Toim. E. Heikkilä. Turku: Siirtolaisinstituutti. Tutkimuksia A 49. 21-35.

Björklund, K. 2014. Haluun koulutusta, haluun työtä ja elämän Suomesta. Yksintulleiden alaikäisten pakolaisten kotoutuminen Varsinais-Suomessa. Turku: Painosalama.

Björklund, K. 2014. Yksintulleet alaikäiset turvapaikanhakijat Varsinais-Suomessa – Mitä heille kuuluu? Teoksessa Haavoittuvasta lapsuudesta ehjään aikuisuuteen. Toim. K. Björklund. Turku: Siirtolainstituutti. Tutkimuksia A 49. 37-61.

Björklund, K. 2015. Unaccompanied refugee minors in Finland. Challenges and good practices in a Nordic context. Institute of Migration. Migration studies C 26. Turku: Painosalama.

Dunderfelt, T. 2011. Elämänkaari psykologia. 14. uudistettu painos., Helsinki: WSOY

Eskola, J. & Vastamäki, J. 2010. Teemahaastattelu: Opit ja opetukset. Teoksessa Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1, Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. 3. uudistettu ja täydennetty painos. Toim. J. Aaltola & R. Valli. Jyväskylä: PS-kustannus, 26-44.

Euroopan muuttoliikeverkosto 2017. Vuosittainen maahanmuutto- ja turvapaikkaraportti, Suomi 2016. Annual report Migration and Asylum, Finland 2016. http://emn.fi/files/1522/Politiikkaraportti_FI_EN_final.pdf

Hakala, J. T. 2010. Tutkimusmenetelmän valinnasta. Teoksessa Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1, Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. 3. uudistettu ja täydennetty painos. Toim. J. Aaltola & R. Valli. Jyväskylä: PS-kustannus, 12-25.

Heikkilä, E. 2014. Yksintulleet pakolaislapset muuttajina maailmalla – NordURM verkostossa nostettuja näkökulmia. Teoksessa Haavoittuvasta lapsuudesta ehjään aikuisuuteen. Toim. E. Heikkilä. Turku: Siirtolaisinstituutti. Tutkimuksia A 49. 15-19

Hyvärinen, H. 2017. Yksin Suomeen tulleet lapset kaipaavat runsaasti tukea. Aikalainen 1/2007. <http://aikalainen.uta.fi/2017/01/26/yksin-suomeen-tulleet-lapset-kaipaavat-runsaasti-tukea/>

Kalliolan www-sivut 2017a. Viitattu 28.12. 2017 <http://www.kalliola.fi/sosiaalityo/maahanmuuttajat/>

Kalliolan www-sivut 2017b. Viitattu 29.12.2017 <http://www.kalliola.fi/sosiaalityo/maahanmuuttajat/salon-tuettu-asuminen/>

Kalliolan www-sivut 2017c. Viitattu 28.12. 2017 <https://www.kalliola.fi/sosiaalityo/maahanmuuttajat/kurkelan-perheryhmakoti/>

Kananen, J. 2014. Laadullinen tutkimus opinnäytetyönä. Miten kirjoitan kvalitatiivisen opinnäytetyön vaihe vaiheelta. Jyväskylä: Juvenes Print.

Kempainen, V. 2016. Omilleen tukihenkilö toiminta. Teoksessa Mikä jälki jää? Opas lastensuojelu jälkihuoltotyöhön. Toim. S. Pukkio & T. Hipp. Helsinki: Lastensuojelun keskusliitto, 29-30.

Korkiamäki, R. 2016. Ystävyysuhteet integraatitavoitteen vahvistajana ja haastajana. Yksin Suomessa – seminaari. Viitattu 19.2. 2018. https://www.youtube.com/watch?v=fg5IOWx_IF0

Kotouttamislaki 1386/2010. 1.7. 2010.

Kotoutumislaki 1386/2010. 30.12.2010.

Kuusisto - Arponen, A-K. 2016 Mitä emme ymmärrä yksin tulleiden elämästä. Yksin Suomessa – seminaari Viitattu 19.2. 2018 https://www.youtube.com/watch?time_continue=6&v=98xW-olhNik

Lapsen oikeudet www-sivut 2017. Viitattu 1.1.2018 <https://www.lapsenoikeudet.fi/lapsen-oikeuksien-sopimus/>

Lastensuojelulaki 417/2007. 13.4. 2007.

Maahanmuuttoviraston www-sivut 2017. Viitattu 2.1. 2018 <http://www.migri.fi/turvapaikka-suomesta/turvapaikan-hakeminen>

Maahanmuuttoviraston www-sivut 2017. Viitattu 29.12. 2017 <http://www.migri.fi/turvapaikka-suomesta/vastaanottoiminta/vastaanoton-palvelut/ilman-huoltajaa-olevat-lapset>

Melin, H. 2016. Tervetulo sanat Tampereen yliopiston puolesta. Yksin Suomessa – seminaari. Viitattu 19.2. 2018. <https://youtu.be/BdUx1nHEVwY>

Myllymäki, K. 2014. Varsinais-Suomen ELY-keskuksen tervehdys. Teoksessa Haavoittuvasta lapsuudesta ehjään aikuisuuteen. Toim. E. Heikkilä Turku: Painosalama, 9-14.

Nummela, T. 2011. Asiakkaan asema ja oikeuksien toteutuminen sosiaalityössä. Publications of the University of Eastern Finland 17. Väitöskirja. Yhteiskuntatieteiden ja kauppatieteiden tiedekunta. Kuopio. Itä-Suomen Yliopisto. Viitattu 27.8 2017. http://epublications.uef.fi/pub/urn_isbn_978-952-61-0365-5/urn_isbn_978-952-61-0365-5.pdf

Nyqvist, L. & Hyvärinen, S. 2012. Dusti. Luottamusta miehen linjalla. Vantaa: Nykypaino.

Pakolaisneuvonnan www-sivut 2014. Viitattu 17.2. 2018 <http://www.pakolaisneuvonta.fi/index.html?lid=134&lang=suo>

Parsons, A. 2010 Lapsen edun toteutuminen turvapaikanhakija- ja pakolaislapsia koskevissa päätöksissä. Julkaisusarja 6. Vähemmistövaltuutettu. Porvoo: Panoyhtymä <https://www.syrjinta.fi/documents/10181/10850/31685>

Pukkio, S. & Hoikkala, S. 2016. Jälkihuolto kasvun ja itsenäistymisen tukena. Teoksessa Mikä jälki jää? Opas lastensuojelun jälkihuoltotyöhön. Toim. S. Pukkio & T. Hipp. Helsinki: Lastensuojelu keskusliitto, 8-26.

Reinikainen, S. 2009. Nuorisokodista maailmalle kokemuksia nuorisokodissa elämisestä ja aikuisiässä selviytymisestä. Kasvatustieteen laitoksen tutkimuksia 224. Väitöskirja. Käyttäytymistieteellinen tiedekunta. Helsinki: Helsingin Yliopisto

Schubert, C. 2013. Kotoutumisen Psykologiaa. Teoksessa Olemme muuttaneet - ja kotoudumme. Maahan muuttaneen kohtaaminen ammatillisessa työssä. Toim. A. Alitolppa-Niitamo, S., Fågel & M. Säävälä. Vaasa: Fram, 63-77.

Sosiaalihuoltolaki 710/1982. 17.9.1982.

Tutkimuseettisen neuvottelukunnan mietintö 2009. Humanistisen, yhteiskuntatieteellisen ja käytäytymistieteellisen tutkimuksen eettiset periaatteet ja ehdotus eettisen ennakoarvioinnin järjestämiseksi. Helsinki.

Työ- Elinkeinoministeriön www-sivut 2018. Viitattu 15.3. 2018. <https://kotouttaminen.fi/jalkihuolto>

Ulkomaalaislaki 301/2004. 30.4.2004

Valtonen K. 2008. Social Work and Migration. Immigran and Refugee Settlement and Integration. Contemporary social work studies. Univercity of the west Indies, St. Augustine, Trinidad and Tobago. England: Ashgate.

Vastaanottolaki 746/2011. 1.9. 2011

YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista 20.11.1989.

TEEMAHAASTATTELURUNKO

Alkukysymykset: Kauanko olet ollut Suomessa? Minkä ikäinen olet nyt? Kauanko olet asunut itsenäisesti? Missä opiskelet/Mitä opiskelet?

Teema 1. Arjen taidot ja osaaminen ennen muuttoa

- Millaisia taitoja sulla piti olla ennen muuttoa?
- Mitä aikuiset sulta odotti?
- Oliko jotain ehtoja, mitä pitää ainakin osata tehdä tai opetella? Mitä ajattelit siitä?
- Mitä itse ajattelit omasta osaamisestasi?
- Miten käytit/tai pystyit käyttämään osaamistasi arjessa?
- Saitko/pystyitkö harjoittelemaan edellä mainitsemiasi taitoja kuten... Kurkelassa / Kärkelässä?
- Oliko sulla riittävästi aikaa siihen?
- Mitä nimenomaisia taitoja omasta mielestäsi sinulla oli? Anna esimerkkejä.
- Mikä oli mielestäsi tärkein taito elämän sujumisen kannalta osata ennen muuttamista?

Teema 2. Tuen ja avun saaminen ennen ja jälkeen muuttamisen

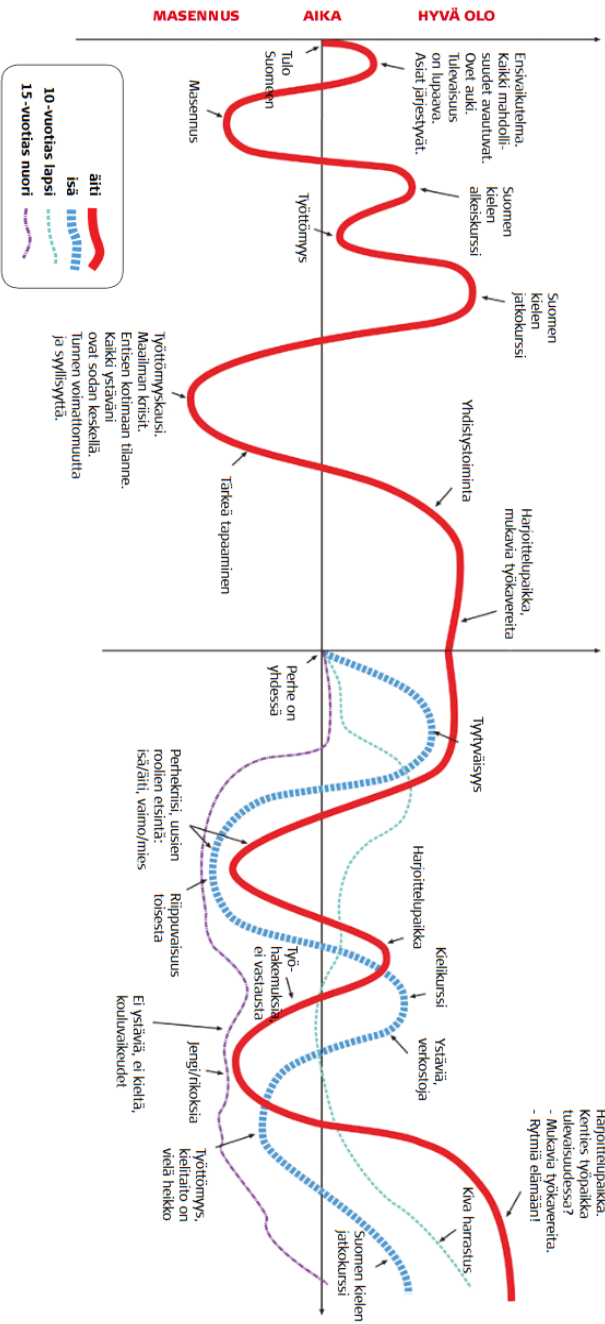
- Auttoiko sinua joku taitojen opettelussa Kurkelassa / Kärkelässä? Kuka?
- Missä tilanteessa ja millä tavalla?
- Mistä sait apua muuttamisen jälkeen? Millaista apua ja missä tilanteessa?
- Sosiaalinen verkosto?
- Saitko mielestäsi riittävästi tukea? Mistä?
- Kenen puoleen käännyt, jos tulee, ongelmia tai kysymyksiä?
- Mikä omaan asuntoon muuttamisessa on ollut vaikeinta? Helpointa?

Teema 3. Nykytilanne ja muuttamisen jälkeinen aika

- Mitä ajattelet yksin asumisesta nyt?
- Oletko oppinut uusia taitoja, joka helpottaa yksin asumista? Jos, niin mitä?
- Mitä osaamista tai taitoja tarvitset lisää? Miten aiot saavuttaa ne?
- Tärkein neuvo, jonka antaisit muuttavalle nuorelle?

KOTOUTUMISKAARI

SELVYTYMISEN KOKEMUKSET SUOMEEN TULON JÄLKEEN

Tulevaisuudessa toivon itseitäni näitä voimavaroja ja mahdollisuuksia.

Miten voin tukea asiakastani saavuttamaan omat tavoitteensa?

Punainen Risti tarjoaa kaikille monenlaisia toimintamallia ja mahdollisuuksia.

www.punainenristi.fi

(Punaisen ristin www-sivut 2017)